

Ivo Svetina

Stolp

Dramska pesnitev

OSEBE:

HÖLDERLIN, v pozni blaznosti samega sebe imenujoč Scardanelli,
Buonarotti

HÖLDERLINOVA MATI

PROF. SCHWAB, učitelj glasbe

OSEBE IZ ROMANA V PISMIH *HIPERION*:

HIPERION

ALABANDA

DIOTIMA

ISAAK VON SINCLAIR, aristokrat, simpatizer francoske revolucije,
Hölderlinov prijatelj

JAKOB GONTARD, bankir v Frankfurtu

SUSETTE GONTARD, njegova mlada žena, tudi Diotima

HENRY GONTARD, 9 let

DR. FERDINAND AUTHENRIETH, psihiater, ki iznajde masko proti
kričanju

JOHANN KERNER, študent medicine, pesnik

ERNST ZIMMER, mizar

JOHANNA, njegova žena

MARIJA, njuna hči, 18 let

EMPEDOKLES, grški filozof (495–435 pr. n. št), avtor nauka o štirih neminljivih prasnoveh: ogenj, voda, zemlja, zrak, ki – po legendi – naredi samomor tako, da se vrže v žrelo Etne

PAVZANIJ, njegov učenec, tudi študent Kerner

Prolog

Flavta – mati – Bog

Mladi Hölderlin, prof. Schwab, učitelj glasbe, Mati.

Hölderlin igra na flavto. Ob njem učitelj glasbe, prof. Schwab.

- PROF. SCHWAB: Jaz te ne morem ničesar več naučiti.
Vate položen je bil velik dar,
tako velik, da bi lahko postal njegova žrtev.
- HÖLDERLIN: Ponižno sprejemam darove,
s katerimi okrasil me je stvarnik.
- PROF. SCHWAB: Ne mislim, da se boš prevzel zaradi nadarjenosti,
dragi Friedrich, bojim se le, da to bogastvo,
zasejano vate ob sveti uri, ne bo vzcvetelo
v rožah sreče.
- HÖLDERLIN: Kdo pa srečen je bil, če živel je od darov,
ki se jih ne da kupiti ne prejeti za praznike!
- PROF. SCHWAB: Srečen boš, fant moj, pa še kako,
le zaupaj vase in v svoj božanski dih,
ki oživlja glasbilo, da se prebuja spomin
na čas, ko je človek še drugoval z bogovi.
No, zaigraj malo, da pozabim ...
da pozabim na težo teh gluhih dni ...

Hölderlin igra na flavto. Približa se Mati.

- MATI: Dragi moj fant, kako lepo! Kako nežno!
Tvoj dih oživlja neslišano, tvoji prsti,
drseči po flavti, ustvarjajo petje nebeških ptic.
In moje ubito srce oživljaš, kot bil bi Odrešenikov
sin.
- PROF. SCHWAB: Gospa, vaš sin vse večji mojster postaja.
Jaz mu ne morem ničesar več dati,
moral bo v uk k večjemu mojstru.

- MATI: Res, veliko ste ga naučili, profesor Schwab.
Moja hvaležnost je brez mej.
A Friedrichova prihodnost ni le od glasbe.
- PROF. SCHWAB: Kaj večjega, kaj pomembnejšega je lahko
od služenja veliki vladarici Glasbi?!
- MATI: Razumem vas, saj s služenjem Vladarici
preživljate svojo družino, dragi profesor.
- PROF. SCHWAB: Ker posvetil sem svoje življenje njej,
osrečujoči in veličastni stvariteljici,
ki od starih Grkov plemeniti naše bitje.
- MATI: Mi smo otroci Nazarenčanovi.
Stare Grke shranili smo v muzeje
in knjižnice.
- HÖLDERLIN: Jezus je le poslednji v vrsti bogov,
ki pod helenskim nebom so nas spočeli.
- MATI: Oh, ti norček moj, kaj spet pleteničiš!
Mar si kaj takega lahko v *Bibliji* prebral?
- HÖLDERLIN: Pri Pindarju pa.
- MATI: Lepo, da z grščino si si domač,
četudi v bogoslovju latinščina bo tvoja sestra.
- PROF. SCHWAB: Friedrich moj, potem jeseni zares odhajaš ...
- MATI: Služiti Bogu, s srcem in ne s prodajanjem odpustkov,
je čast, ki nihče se ji ne bi smel odreči.
- PROF. SCHWAB: Pa vendar, tudi glasbi služiti je čast;
umetnost je odsev božjega v človeku, mar ne?
- HÖLDERLIN: Materina želja je zakon, četudi srce marsikdaj
vztrepeče pred zakoni ...

- MATI: Da, Friedrich moj, srce trepeče, plašna žival,
ko ga z vseh strani oblegajo divji volkovi.
Moje srce, preizkušano premnogokrat:
smrt ljubljenih ne obrodi cvetov pisanih,
le črne vode pljuskajo ob obale potapljaljočega se
otoka.
- HÖLDERLIN: Smrt očeta ...
- MATI: Oba sta umrla, tvoj oče in očim, oče tvojih sester
in bratov ...
- HÖLDERLIN: Če tvojo bolečino lahko potolažim s tem,
da bom služil Bogu, potem naj Bog,
naj on, ki vse razume, četudi mi njega
doumeti ne zmoremo, poplača svojega služabnika.
- MATI: Kaj bledeš, kaj govoričiš, mili moj fant!
Z Bogom ne moreš trgovati!
Od njega ne smeš pričakovati nagrade!
Njegov sin se je za vse nas žrtvoval!
To največji dar je, ki smo ga prejeli!
- HÖLDERLIN: Mama, oprosti mi! Nisem hotel ...
Nisem želel ... Vem, razumem ...
Ko umrl je moj oče, bil sem star dve leti,
ko umrl je oče mojih bratov in sester,
imel sem sedem let ...
Odtlej gledal sem vsak dan tvoje solze,
solze, v katerih je kopnelo tvoje srce!
A v meni naselilo se je nekaj,
čemur imena ne poznam: sirotna resnoba,
nemara ...
- PROF. SCHWAB: Z vama sem v vajini bolečini. Vaš soprog in očim
bil je mož, da malo takih. V vseh nas živel bo ...
Odhajam, dragi moj učenec, ki prerasel si me;
radosten, da naučil sem te prvih korakov,
s katerimi krenil si na strmo pot,

ki konča se samo na vrhu,
tam, kjer prostor je samo za enega!
Gospa, četudi vem, da vaša odločitev je dokončna,
morda v uri spokoja in uresničene molitve
vendarle namenite Friedrichu pot,
na kateri služil bo nežnim muzam in ne Vsemo-
gočnemu.

MATI: Da obvarujem sina neukrotljivih viharjev,
pretirane, skoraj bolestone občutljivosti,
dojemljivosti za vse mogoče novotarije,
zaupljivosti do knjig, ki skozi dolge noči
glasno jih prebira,
da trdno streho imel bo nad glavo
in ne le gozda temnega krog sebe,
da živel bo in ne životaril,
naj služabnik bo v Kristusovem kraljestvu.

Prof. Schwab odide.

HÖLDERIN: Mama, flavto vzel bom s seboj.
Ko čutim, kako moj dih spreminja se v tone,
kako zveni tisto, kar meni daje življenje,
tedaj vem, da to je načrt bogov,
ki nekdaj živeli skupaj so z nami.

Mati objame Friedricha in ga poljubi.

MATI: Seveda boš vzel flavto s seboj, mili moj sin,
četudi tvoj dih bo odslej dih Njega,
ki vsi po njem smo.
Ne pozabi: naše srce je dom, v katerem se je Jezus
naselil, ko ga je oče zapustil.

1. prizor **Ura francoščine**

Hölderlin, Henry Gontard, pozneje Susette Gontard in Jakob Gontard.

HÖLDERLIN: Comment t'appelles-tu?

HENRY: Je m'appelle Henry.

HÖLDERLIN: Quel est le nom de famille?

HENRY: Gontard.

HOLDERLIN: Comment ta soeur s'appelle-t-elle?

HENRY: Elle s'appelle Lisa.

HÖLDERLIN: Comment ton père s'appelle-t-il?

HENRY: Mon père est Jakob Gontard.

HÖLDERLIN: Comment ta mère s'appelle-t-elle?

HENRY: Ma mère est Susette Gontard.

HÖLDERLIN: Quel âge as-tu?

HENRY: J'ai neuf ans.

HÖLDERLIN: Quel âge a ta soeur?

HENRY: Elle a sept ans.

HÖLDERLIN: Où votre famille habite-t-elle?

HENRY: Notre famille habite à rue Leibnitz Strasse 11.

HÖLDERLIN: À quelle ville habites-tu, Henry?

HENRY: Je habite à Frankfurt.

HÖLDERLIN: Et qui suis-je, Henry?

HENRY: Vous êtes Monsieur Hölderlin et vous êtes mon maître.

Vstopi Susette Gontard.

SUSETTE: Gospod učitelj, vse bolj ste Henryjev prijatelj.

HÖLDERLIN: Učenec in učitelj sta lahko resnično
prijatelja šele, ko učenec prekosi učitelja.

SUSETTE: To pa ne bo tako kmalu, gospod učitelj.
Henry vas je že sprejel za svojega,
upam, da tudi vi njega, saj se z vsemi močmi
trudi, da izpolnjuje naloge, ki mu jih nalagate.
Dečki niso vedno ubogljive ovčke,
prej razposajeni kozlički.

HENRY: Mama, kozliček že nisem,
pa tudi ovca ne!

HÖLDERLIN: Tudi sam sem nekoč bil deček ...
Moja učiteljica je bila narava,
varno sem se igral s cvetjem v poljani
in nebesne sapice so se igrale z mano ...

HENRY: Kako lepo, gospod Hölderlin.

SUSETTE: Kot da bili bi pesnik! Le od kod
vam take besede?
Kot da bi Goethe govoril.

HÖLDERLIN: V slovarju nemškega jezika so vse besede ...

HENRY: Ali so tudi v francoskem slovarju?

HÖLDERLIN: Tudi.

SUSETTE: Vendar poznati vse besede iz slovarja
še ne pomeni, da si tudi pesnik.

HÖLDERLIN: Pesnik je tisti, ki besede z drugimi deli.

HENRY: Boste tudi mene, gospod učitelj,
naučili pisati pesmi?

- SUSETTE: Ah, kaj pa ti bodo pesmi, Henry!
- HENRY: Rad bi tako lepo govoril kot gospod Hölderlin.
- HÖLDERLIN: Pesem ni samo lepo govoriti.
Pesniki so svete posode,
iz katerih jezik pije, da večno
ostaja mlad, svetel in močan.
- SUSETTE: No, veste kaj, gospod učitelj,
zdaj pa že malo pretiravate.
Pomislite vendar, da je ob vas deček,
ki vaše besede pije kot studence hladne
sredi poletne pripeke.
Verjame vam vse, kar izrečete,
zato brzdajte svojo pesniško fantazijo.
- HÖLDERLIN: Se opravičujem, gospa Gontardova,
res me je zaneslo, a bili ste vi,
ki so se vam moje besede zazdele
kot iz pesmi vzete.
Henry, četudi sem tvoj učitelj,
mi prav vsega ne smeš verjeti.
- HENRY: Česa vam ne smem verjeti?
- SUSETTE: Tega, kar je gospod Hölderlin ravnokar dejal.
Sicer pa je že čas večerje in oče bo vsak hip doma.
Gospod učitelj, o poeziji bi se z vami
prav rada pogovarjala, ko Henryja ne bo zraven.
Morda po večerji, če nimate drugih načrtov ...
Če nemara ne boste pisali pesmi?
- HÖLDERLIN: Ne recite mi vedno učitelj ...
- SUSETTE: Zakaj pa ne, saj prav rada bila bi
tudi jaz vaša učenka.
- HÖLDERLIN: Bi se mar želeli učiti francoščine?

SUSETTE: Še marsikaj drugega bi se od vas želela naučiti ...

Vstopi Jakob Gontard.

GONTARD: Odkar gospod učitelj je pri nas,
vsi podlegli smo njegovi pedagoški strasti ...

SUSETTE: No, Jakob, tako hudo pa spet ni!

GONTARD: Kdo pravi, da je hudo,
če gre za pedagogijo ...

HÖLDERLIN: Gospod bankir, upam, da ne presegam
dolžnosti – in odgovornosti –, ki jih
kot domači učitelj imam?

GONTARD: Odgovornost, da odgovornost!
Ni vsakdo rojen, da bi bil učitelj,
zgled in voditelj mladi duši,
hrepeneči po razkrivanju skrivnosti življenja.
Sina sva vam zaupala in vam s tem izkazala
veliko priznanje: ne gre le za francoščino ...
Učitelj je vzgojitelj ...

SUSETTE: Henry je vzljubil gospoda Hölderlina.
Kajne, Henry?

HENRY: Gospod učitelj ni strog ...
Tudi če si česa takoj ne zapomnim,
ni hud, ampak mi pomaga ...

GONTARD: Popustljivost ni vedno najprimernejša metoda,
kaj menite, gospod Hölderlin?
So bili do vas vaši učitelji na bogoslovju
popustljivi? Kaj?

HÖLDERLIN: Semenišče bilo je kraj, kjer vera morala je biti
močnejša od vsega drugega: strogost in disciplina
velikokrat jemala sta mi voljo do učenja.

- SUSETTE: Pa vendar vzljubili ste znanje,
modrost postala je vaša spremljevalka, mar ne?
- HÖLDERLIN: V študiju velikokrat našel sem uteho ...
- GONTARD: In se izneverili poklicu, za katerega ste se šolali ...
- HÖLDERLIN: Gospod bankir, izpolnjeval sem,
dokler je bilo le mogoče,
materino željo, da služil bi Bogu ...
- GONTARD: Materi ste se verjetno že opravičili,
ker ste jo razočarali ...
- HÖLDERLIN: Oprostite, gospod bankir, kljub temu
da lahko sedim za vašo mizo in jem
izbrane jedi, vam to ne daje pravice,
da tako govorite o moji materi, o meni, o ...!
- SUSETTE: Jakob, nemara res ni bilo ...
- GONTARD: Končajmo s tem! V naš dom ste prišli,
gospod Friedrich Hölderlin,
ker vas je priporočil gospod Isaak von Sinclair.
Upam, da ste zadovoljni s plačilom
in da vam je ugodje našega doma po volji.
Henry, zdaj pa k večerji!

Gontard in Henry odideta.

- SUSETTE: V imenu moža se vam opravičujem, gospod Hölderlin.
Žal mi je, resnično ... Verjemite mi ...
Včasih ga še sama ne razumem: tako strog, hladen
postaja ...
- HÖLDERLIN: Gospa ... Susette, ni se vam treba opravičevati ...
Jaz se opravičujem, ker sem ... Saj sam ne vem,
a ko nanese beseda na mojo mamo ... Vem,

da sem jo razočaral, kaj razočaral, ranil sem jo,
njo, ki brala mi je *Sveto pismo* in mi govorila,
naj srce bo dom moje vere ...
A kaj, ko v semenišču, pa tudi na bogoslovju
nisem našel tistega, kar iščem ... še vedno iščem...
Saj vem, da nikdar našel ne bom sinjine,
ki Grkom bila je dom ...

Susette se približa Hölderlinu in mu položi roko na ramo.

SUSETTE: Nikdar, Friedrich, nikar ne mučite svojega srca!
Še posebej ne zaradi Jakobovih besed.
Hladen je, ker nenehno šteje denar;
hladen kot zlato, mrzel, da dlan zaskeli,
če se ga le dotakneš ... Jakoba ...

HÖLDERLIN: Ni me treba tolažiti, Susette, to je pot,
ki sem si jo sam izbral.
Tu pri vas mi je lepo, rad imam Henryja,
bister fantič je, zvedav, vztrajen ...
Z veseljem ga opazujem, kako raste, se razvija ...
drevesce, ki v maju ogrne se v plaho zelenilo ...

SUSETTE: Vi ste lahko le pesnik! Prav ste storili,
da ste izstopili iz bogoslovja ...
Človek, ki so mu besede tako podložne,
mora ostati njihov pastir, vladar ...

HÖLDERLIN: Susette ...

SUSETTE: Zdaj pa urno v jedilnico! Predolgo sva se tu zadržala!

2. prizor

Grčija – rojstvo ljubezni

Puščavnik Hiperion, Diotima, njegov ideal.

HIPERION: Preden sem spoznal tebe, Diotima,
dopisoval sem si z Bellarminom,

prijateljem s hladnega severa,
moje besede so bile slavospev Grčiji,
divjini Helikona in Parnasa,
radosti Korinta, sinjini Jonije.

DIOTIMA: Bežal si v tempelj narave,
ker bal si se ljudi. Priznaj!
Nemara si jih celo sovražil?!

HIPERION: Diotima, ne poznaš me,
četudi sediš v tem sladkem večeru ob meni
in se zdi, da vse, kar je, je samo za naju.
Ljudje so me izgnali iz svojih domov,
odgnali od svojih ognjišč,
naščuvali pse name,
da ovratnice so jim zadržile plemenita grla ...

DIOTIMA: Iskal si mir otroštva, izgubljeno nebeško bitje.

HIPERION: Le kot otrok bil sem svoboden ...
O smrti vedel nisem ničesar.

DIOTIMA: Tudi o ljubezni ne!

HIPERION: Ljubezen je bila obluba, cilj tako blizu,
slutnja, ki se uresniči, ko stopim iz varnosti doma
v svet, prek od sonca ožganih ravníc,
proti obalam morja, ki jih nikdar ne dosežem.

DIOTIMA: Srečen v nevednosti, kot vsi mi,
večni otroci, bežeči pred odraslostjo.

HIPERION: Atos, Helespont, Rodos, Peloponez,
obrežja Evrota, doline Elide, Olimpija ...
Vse sem prehodil, četudi sam združen
z izročilom Starih, njih, ki bivali so
v radodarni senci bogov.

DIOTIMA: Ostal boš sam, četudi ob meni v tem večeru,
če iz svojega srca ne boš izgnal surovih časov,
ko se ti je zdelo, da celo bratje v rokah držijo nože.

- HIPERION: Potolaži me, Diotima, ki v tvojem imenu skriva se ime boga; sestra in muza, rešiteljica in mama ...
- DIOTIMA: Zate ljubezen je neizpolnjen sen ...
- HIPERION: Ker ljudje smo sen senc, kot dejal je Pindar.
- DIOTIMA: Pozabi na vélike zglede, z njimi še težje bo tvoje življenje!
Če hočeš služiti ljubezni – saj hočeš? – če hočeš, da oba bova užila ljubezen, ki opila naju bo s sladko bolestjo, potem zavrzi ideale, sanjarije svoje, saj to le elementi so, ki v tvojem srcu zanetijo kaos.
- HIPERION: Želim si biti le s teboj, pa četudi morava skozi viharje kaosa, saj preizkušnje povzdignile bodo ljubezen najino visoko, tako visoko, kot doslej je ni užilo človeško bitje.
- DIOTIMA: Hiperion, ne le da si se odpovedal človeški bližini, ne le da si zavrgel svoje nekdanje življenje, podal si se po poti utvar in strupenih upanj, da s svojimi izbranimi besedami preuredil boš svet v kraljestvo ...
- HIPERION: ... kjer midva bova kralj in kraljica!
- DIOTIMA: Nočeš in nočeš spoznati, da *živa lepota* nikdar več ne vstane od mrtvih!
Mrzla noč prihaja in z njo viharji, v katerih najina ljubezen bo le brodolom!
- HIPERION: Nič ne more ubite rane, ki zadala si jo mojemu srcu!

3. prizor

Prijateljstvo

Isaak von Sinclair, Hölderlin.

- SINCLAIR: Hölder, tu si se lepo udomil.
Pomehkužil se boš, medtem ko zunaj divja
čas, kot da se izteka.
Revolucija, Hölder, revolucija!
Si pozabil?!
- HÖLDERLIN: Ti si me poslal v to toplo gnezdo,
do neba prepolno ugodja in manir!
Privezal si me k otroku,
da ga učim in gledam, kako se odpirajo
cvetovi otroške radovednosti.
- SINCLAIR: Nikdar nisi slovel po hvaležnosti,
o tem marsikaj vesta povedati tako Hegel kot
Schlegel!
- HÖLDERLIN: Tudi onadva sta na poti k učenosti
pozabila na svojega nekdanjega brata,
s katerim sta spoznavala božjo znanost!
- SINCLAIR: Tako, da, tako govori!
Naš čas bo opravil z vsem praznoverjem ...
- HÖLDERLIN: Bog ni prazna vera, Bog je vera,
ki se dopolni, ko združiš se z njim.
- SINCLAIR: Še vedno se nisi otrešel vašega švabskega
pietizma; naj bo blagoslovljeno ime tvoje matere!
- HÖLDERLIN: Iz vsega na tem ubožnem svetu se lahko norčuješ,
le moji materi prizanesi; bolečina, ki jo prizadejal
sem ji,
ko teologijo zamenjal sem s poezijo,
bo njena edina popotnica, ko ...

- SINCLAIR: Oprosti, mili brat, saj veš, da me včasih,
še zlasti zadnje čase, rado zanese:
požar, ki z ognjem ogrnil je Bastiljo,
širi se na vse strani in mene oplazili so
plameni, da ves divji kričim: Dol s tiranijo!
- HÖLDERLIN: A ne v tej meščanski, bankirski hiši! Vsaj tu ne!
Bankir Gontard je eden od stebrov,
ki svet od pamtiveka podpirajo, da ne strmoglavi.
- SINCLAIR: Aha, postal si občutljiv, roka, ki hrani te,
četudi umazana od zlata, je posvečena.
- HÖLDERLIN: Četudi še nisva nič spila, govoriš,
kot da jezik pasel si po rubinastih čašah.
- SINCLAIR: Ne zameri mi, ampak opekline skelijo ...
- HÖLDERLIN: In treba jih je blažiti s kozarcem ...
- SINCLAIR: ... dvema, tremi ...
A še prej povej mi, kako ob bankirjevi ženi
lahko krotiš svojo nestanovitno nrav?
- HÖLDERLIN: Saj vem, da to te najbolj zanima: radovednež
je, ki sam ne upa stopiti k ženski ...
- SINCLAIR: Ti si že stopil, pristopil, prisedel ...
- HÖLDERLIN: O tem naj ti moja pesem govori ...
- SINCLAIR: Potem se je razodela velika skrivnost
pesnikovega srca: ni muza njega poiskala,
on stopil je v dom srečno poročene ženske
in si jo izbral za muzo!
- HÖLDERLIN: Pijan si, Isaak, od – kdo ve česa,
le od vina ne!
Jaz pa sem žejen in spil bom kozarec,
ti pa medtem preberi tole pesem ...
potem pa jezik umiri s požirki grenkimi.

SINCLAIR (*bere*): *Pridi in potolaži me, milost nebeške muze ...*

4. prizor

Diotima in Hiperion, Hölderlin in Susette.

DIOTIMA: Kako lepa je bila tvoja bolečina,
ki tujec ti jo je zadal ... Izdala te je ...

HIPERION: Ne smel bi sleči srca pred tujcem,
vzvišenim, hladnim, računarjem ...

SUSETTE: Henry že spi, Jakob zaprl se je v svoj kabinet ...
Vse pogosteje večere globoko v noč
preživi v svojem kabinetu ...

HÖLDERLIN: Zaradi Henryja bom vztrajal,
ne hotel bi, da bi izgubil osebo,
ki jo ljubi, spoštuje ...
Dva očeta sta mi umrla,
prvega se niti ne spominjam,
drugi, ki oče je mojih polbratov in polsester,
umrl je, ko imel sem sedem let.

SUSETTE: In kje sem jaz?

HÖLDERLIN: Ob Jakobu Gontardu, bankirju,
uglednem meščanu Frankfurta ...
Samo ob njem ti je mesto, Susette ...
Prisegla si mu zvestobo ...

DIOTIMA: Izdala te je, bolečina, ker v njej klonil si,
in slišala sem svoje ime, ki izgovarjalo ga je tvoje
srce.

HIPERION: Vedno sem se bojeval s sladkimi
demoni sentimentalnosti.
Zdaj se dotikaš strun, da se solze prebujajo,
in zalivajo mojo samoto,
ki sem jo hotel povzdigniti v vero!

- DIOTIMA: O lepoti si mi govoril.
In jaz sem hotela slišati pesmi,
ki jih je polna tvoja miza ...
- SUSETTE: Ko te ni, se priplazim v tvojo sobo
in na mizi, prekriti s papirjem,
razbiram verze, ki si jih ponoči,
ko mi kot živali spimo,
pisal ...
- HÖLDERLIN: Saj ni mi treba reči,
da le tebi bom dovolil,
da naskrivaj, četudi z mojo vednostjo,
prebiraš verze, ki ti si jih navdihnili.
- DIOTIMA: Prišel si med nas, Hiperion,
z daljnega otoka priplul si sem,
kjer temni gozdovi objemajo
naša polja in domove.
Iskal si miru in navdiha,
zdaj našel si ljubezen – tako pišeš! –,
ki nemir zasejala je vate.
- HIPERION: Diotima, otrok moje pesmi si:
ne pišem o svoji ljubezni do tebe,
ti pesem si, ki iskal sem jo,
ko taval sem po Joniji in Egeju.
- SUSETTE: Kdo le razumel bi te,
ki ves si v besedah,
ki roka drhti ti,
ker noče se ločiti od peresa.
In jaz sem čaša sladkega vina,
ki srkaš iz nje, ko belina listov
zapeljuje te ...
- HÖLDERLIN: Ko končal bom roman o puščavniku Hiperionu,
vezal ga bom v svilo tvojega nežnega spanca ...
- SUSETTE: Isaak von Sinclair poskrbel bo za natis knjige,
ne skrbi, njegovo prijateljstvo je močnejše

od sleherne ljubezni, ki ženska jo zmore.
On pri Grkih se je učil prijateljstva do moških.

5. prizor
Revolucija že renči

Hölderlin, Isaak von Sinclair, Hiperion, Alabanda.

HÖLDERLIN: Je res, kar slišim, mili brat moj?

SINCLAIR: Še več kot res! Zasledujejo me:
izza vseh vogalov plazijo se za menoj ...

HÖLDERLIN: Strežejo ti po življenju?

SINCLAIR: Še več: po svobodi!
Kaj življenje je, če si zazidan
v strah, preganjanje in zatajevanje
misli, ki edina luč so v teh temnih časih!

HÖLDERLIN: Dani se! Ne pozabi, mili Isaak, dani se!

SINCLAIR: A noč še je tu: pel si o noči,
o vesoljni noči, ki legla je,
pohotna zver, na nas,
ki nas ne spozna za svoje mladiče!

ALABANDA: Moral se boš odločiti, žlahtni prijatelj.
Odločiti, ali boš zaklenjen tu,
kjer je obrodila ljubezen
in se je nebo obarvalo zláto,
ali pa boš sledil svojim besedam,
ki nekoč so se pognale navzdol,
po pobočju te gorate pokrajine,
in se, opite od lepote, ki prvi dal si ji ime,
vtisnile v poslednji kamen.

HIPERION: Naj sedaj zapustim Diotimo,
ki razkazal sem ji ves svet,
ko ležala je v mojem objemu

in sta se najini duši vzdignili
nad to blagoslovljeno zemljo?!

ALABANDA: Pel si tudi o svobodi: in razumeli smo te,
da ne poješ le o svoji svobodi, majhni,
lepi svobodici, ki pestuješ jo
v senci razkošne krošnje,
ampak si vsako njeno črko posvetil
vsem nam, Grkom, trpečim sužnjem,
četudi kralji duha bili smo dolga stoletja!

HIPERION: Vem, Turki zasedli so naše otoke,
v oljkinih gajih zasadili kopja,
na katerih je vihrala zastava s polmesecem.
Prebarvali so naše domove,
ustrahovali naše otroke
in marsikatero našo devico osramotili.

ALABANDA: Jaz odšel bom, poklicalo me je srce,
zvestoba tej kamniti zemlji,
iz katere se je rodil duh Evrope.
Z menoj boš šel, če nočeš, da tvoje besede
postale bodo poletna ploha,
ki vetrič prežene jo še pred večerom.

HIPERION: Diotima, ubil jo bom, če odidem ...

ALABANDA: Ubil jo boš, če ostaneš skrit v njenem naročju,
ko domovina čaka svoje sinove, da zgrabijo za
orožje!

SINCLAIR: Ljubi moj Hölder! Nastopil je čas,
ko se bomo morali odločiti:
skloniti glavo, da bo naš tilnik postal
volovski, ali pa planiti skozi ogenj,
ponosni vranci, v radostno oznanilo revolucije!

HÖLDERLIN: Isaak, počasi, počasi, ne izpusti iz rok
vajeti, ne odvrzi biča, saj konji zbežljali bodo
in z njimi zgrmel boš v prepad!

SINCLAIR: Čas teče kot tvoj ljubi Ren, ne da se ga ustaviti,
kaj šele pognati nazaj k izviru, tja v temačne goz-
dove.

HÖLDERLIN: Ne smeš me zapustili, ljubi moj!
Tvoja opitost z revolucijo,
s prevratom na Francoskem,
te mi bo vzela! Ne zapusti me!

SINCLAIR: Revolucija je dejstvo, ki ga ne moreš zanikati:
in revolucija se ni zgodila le na Francoskem!
Svet se je prelomil, kamniti monolit,
krogla, ki je nihče, niti Titani, ne more stehtati!
Konec je, Hölder, zavedaj se tega, konec
lepega sveta in še lepše prevare,
da smo srečni sužnji, hvaležni vsaki drobtinici,
ki pade s kraljeve mize!

HÖLDERLIN: Pomiri se, mili brat, sedi tu sem k meni,
popij kozarec vina in prebral ti bom zadnje
poglavje *Hiperiona*!

SINCLAIR: Ležem k tebi in tvojemu *Hiperionu*,
ker ljubim te in spoštujem kot nikogar doslej.
A vedi, zunaj, na vrtu te bogatunske hiše
mojega prijatelja bankirja Gontarda,
stoji temna neznanka, ogrnjena v plamteči plašč!
In ime ji je: Revolucija!

(Premor)

Da, tudi Susette je v njenem pogledu ...
Susette, ki poimenoval si jo za Diotimo
in ji v srce kanil sladki strup ...
Vem, vse vem, ne trudi se z lažjo!
Saj tako silna ljubezen govori tudi gluhim.

(Premor)

Ne, on – še – ne ve; upajva!
Njega vse bolj zanima samo še denar, zlato,
ki v Parizu reveži so ga zmetali v Seno,
saj z njim niso mogli nahraniti svojih otrok!

- HÖLDERLIN: Ni čudno, da so ti za petami, Isaak moj!
Zgrabili te bodo, še preden se zdani,
in te pahnili v ječo, Isaak moj,
in tam čakal boš na milost tistih,
ki ti bi jih nemudoma pobil!
- SINCLAIR: V Parizu giljotina od zore do mraka
seka glave: plemenite, zabuhle,
plešaste, napudranih lic in sladkih ustnic.
Seka tako hitro, da v eni uri oddrobili so
sedeminpetdeset glav, plemenitih, pozlačenih,
butastih, blagoslovljenih ...
Ludvik ponosno stopil je na oder,
ker mislil je, da bodo vsaj tedaj spoznali,
zatirani in izkoriščani, njegovo plemenitost!
Nič od tega se ni zgodilo: bil je le bežen
prizor iz burke, in že se je njegova kraljeva glava
zvalila v pleteno košaro, obloženo s skorjo strjene
krvi!
- HIPERION: Alabanda, prijatelj moj! Ne bom te zapustil
v tej odločilni uri: ne bom te izdal ...
- ALABANDA: Izdal bi le sebe, dragi moj Hiperion!
- HIPERION: Diotimo ... Diotimo moral bom pustiti
tu, v tej blagoslovljeni hiši,
ki postajala je najin dom.
- ALABANDA: Tvoja ljubezen ne bo nič manjša ...
Ko odšel boš v vojno s Turki,
tvoja ljubezen postala bo pesem,
ki peli jo bodo vsi, ki dotlej
niso niti vedeli zate!
Grki slavili te bodo in s teboj Diotimo,
nov mit se bo rodil, mit, v katerega bogovi
ne bodo smeli vstopiti.
- HÖLDERLIN: Isaak, ostani nocoj pri meni,
ne podajaj se na temne ulice,

pusti jih, da bodo skozi vso dolgo noč
prezebali za vogali in preklinjali
svoje ovaduške duše!
Na, pij, iz Gontardove kleti je!

SINCLAIR: Beri mi *Hiperiona*! Beri mi, Hölder moj!

6. prizor
Usoda, ki ime ji je ljubezen

Susette, Diotima.

SUSETTE: Usoda ga je prinesla v moj dom.
Lepega kot Apolon.
Kako ti je ime, usoda?

DIOTIMA: Usoda ga je prinesla v moj dom.
Lepega in modrega kot Apolon,
h katerega svetišču nekoč so romale moje sestre.

SUSETTE: Nočeš izdati svojega imena?
Nočeš izdati svojega rodu, usoda!
Poigravaš se z menoj, da vse bolj
izginjam v strasti – strašni strasti –,
ki zanetil jo je, ko stopil je v moj dom,
saj spremenil ga je v poganški hram,
kjer telo kipi k neznanemu božanstvu
in ne pozna greha, četudi to je greh ...

DIOTIMA: Usoda, mati našega rodu si, ko bogovi
postali so nezanesljivi, lahkomišelni celo,
saj breme, ki vsak dan tovorimo ga navkreber,
naložili so nam prav oni ... nato pa se zleknili
v senci olimpskih borovcev in sladko zadremali.

SUSETTE: K tebi se obračam, Odrešenik,
četudi moja molitev je pozna,
morda celo prepozna, saj srce se je že utopilo
v divjih valovih Venerinega morja.

Pomagaj mi, Vsemogočni in Trpeči,
saj sam si skusil vso ljubezen,
ki Nebo lahko jo podari tudi nesmrtnim.

DIOTIMA: Moj dom spremenil si v svetišče,
pozlačeno od čistosti neba in najinih duš.
Prebudil si me v zgodnjem jutru,
ko tvoja noga dotaknila se je kamnitega praga,
in ko tvoj pogled objel me je, vedela sem,
da čakala sem te, tebe in samo tebe, Hiperion!

SUSETTE: Razdejal si mir, v katerem pozabila sem
na vse svoje mladostne želje in sanje,
saj ljubezen do otrok zapletla me je
v zlato mrežo, dišečo po mleku in nežni otroški koži,
in tudi očeta svojih otrok sprejela sem kot vladarja.

DIOTIMA: Sestra zaljubljena, tvoje tožbe so vreli
čiste ljubezni, nedolžne, otroške,
ki ne pozna koristi in pričakovanj.

SUSETTE: Mar je tebe ljubezen že preizkusila
in nagradila z modrostjo, da tako trezno govoriš?

DIOTIMA: Ti bojiš se tistega, čemur reče se – greh!
Bojiš se lastnega srca, ki zastrupil ga je
njegov pogled, ko prvič ob trepetanju sveč
v njem si opazila lesket, ki zdel se ti je nadčloveški.

SUSETTE: Pred bogom sem prisegla,
da ljubila ga bom,
ki zgradil mi je dom,
v katerem rodila sem mu otroka.

DIOTIMA: In zdaj bojiš se, da prelomila si zaobljubo,
ki dala si jo njemu, ki obdaril te je
z bogastvom, udobjem in ugledom.
Le ljubezen zanj bila je pretežka naloga,
nikjer, nikdar se je ni učil,

zato ostal je nevednež, gluha za prošnje srca –
tako tvojega kot svojega.

SUSETTE: Pa vendar, sestra tuja, četudi tvoje besede
so hladna studenčnica za moje žejno srce,
ljubezen do njega ugonobila bo vse nas:
mene, moja otroka, njunega očeta ...
in tudi njega, saj njegova duša je nežna,
občutljiva kot dekliško cvetje.

DIOTIMA: V vrhuncu najine ljubezni stopil nekoč je na vrt,
kjer v senci cvetočih marelic sanjarila sva o najini
prihodnosti, za katero vedela sva, da je ne bo,
objel me je, se z ustnicami dotaknil mojega čela
in zašepetal: Diotima, odhajam ...
Cvetje je potemnelo, mrak je zalil najin vrt,
moje srce se je stisnilo v krču,
da je bilo samo še trzajoč kamen.

SUSETTE: Hotel je zbežati od tebe?

DIOTIMA: Ne, s prijateljem Alabando, strogim tujcem,
hotela sta oditi v vojno ...
Sovražnik zasedal je naše lepe otoke,
da krvaveli so prst, oljke in Grki.

SUSETTE: Ne razumem, kako je mogel zavreči vajino ljube-
zen in se podati v boj, kjer smrt ne izbira junakov.

DIOTIMA: Ljubezni je več vrst, mi je šepetal v uho,
in ena od njih je tudi ljubezen do domovine,
ki poleg ljubezni do matere je najsilnejša.

SUSETTE: In ti, Diotima, sprejela si njegovo odločitev?
Pustila si ga, da odide?
Dopustila, da ubil je vajino ljubezen,
nato pa z mečem šel pobijati sovražnike!

DIOTIMA: In ti, kaj boš ti naredila, ko nekega dne
dejal ti bo: ljubezen moja, odhajam,

ker nočem ubiti tvojega srca, ne raniti
tvojih otrok, ne ponižati tvojega moža.

SUSETTE: Te dan se nikdar ne sme zdaniti!
Pesmi piše o meni, o najini ljubezni,
prebira mi jih pozno ponoči,
ko mesto je temno in gluho,
najini srci pa slavita slavje večno.

DIOTIMA: Zdani se sleherni dan: dan rojstva, dan smrti.
Tudi dan ljubezni in dan njene smrti.
A ljubezen lahko živi, četudi odšel bo iz tvojega
doma.
Hiperion odšel je na vojno s Turki,
pisal mi je pisma in v njih je bila nasilnejša
ljubezen, ljubezen, oplemenitena s kopnenjem
po vnovičnem srečanju, po združitvi,
saj duš, enkrat združenih v ljubezni, nič ne more
ločiti!

SUSETTE: Poskušala bom verjeti tvojim besedam,
izkušena si in tvoja domovina obdarila
te je z modrostjo, iz katere jaz še nisem pila.

DIOTIMA: Verjemi mi, Susette, verjemi, saj govorim
besede, ki so tudi tvoje:
le najina jezika sta drugačna.
Predvsem pa: istega moškega ljubiva,
Hiperion in Hölderlin sta eno bitje,
lepo kot Apolon, obdarjeno z ljubeznijo,
ki si zasluži, da sva obe njeni svečenici.

7. prizor

Roman o Hiperionu ali konec prijateljstva

Sinclair, Hölderlin.

SINCLAIR: Našel sem ti založnika, Hölder!
Natisnil bo tvojega *Hiperiona*!

- HÖLDERLIN: Ni še gotov ...
- SINCLAIR: Kaj da ni, saj si mi ga bral!
- HÖLDERLIN: Moram še delati na njem.
- SINCLAIR: Če boš diamant brusil in brusil,
na koncu bo ostal le prah.
- HÖLDERLIN: Moram prekositi Goethejevega Wertherja!
- SINCLAIR: No, svoje ambicioznosti nisi nikdar skrival.
A pusti starega Weimarca! Kaj boš tekmoval
z njim; on je sentimentalen ...
- HÖLDERLIN: A vendar je povzročil epidemijo sinjih frakov,
rumenih telovnikov in samomorov!
- SINCLAIR: Ne oklevaj zdaj, Hölder moj,
zdaj je priložnost!
S Hiperionom stopil boš iz sence ...
- HÖLDERLIN: Le sen sence ...
- SINCLAIR: Znova ta tvoj Pindar!
- HÖLDERLIN: Zadnje tedne sem ga prevajal ...
veličastna poezija ... komaj doumljiva,
presega vse, kar Grki so zasnuli ...
ni po meri človeškega ... po meri bogov
narejen je njegov jezik ...
Ljubi Isaak, ko bi kdaj zmogel ...
Poslušaj tole:
- “Oboji smo enega rodu,
ljudje in bogovi,
iz iste matere
oboji dihamo.*

*Vendar nas ločijo moči:
na eni strani nič,
na drugi bronasto domovje
trajnega, neomajnega neba.”*

SINCLAIR: Pusti zdaj Pindarja!
Hiperion mora iziti, in to čim prej!
Hölder, ali se sploh zavedaš,
kakšno revolucijo boš povzročil s svojim romanom!

HÖLDERLIN: Ti samo še besedo revolucija poznaš!
Toliko časa boš z njo ropotal,
da te bodo končno prijeli!

SINCLAIR: Aha, zdaj pa znameniti oportunizem pesnikov,
ki se v pesmih navdušujejo nad revolucijo,
ko je treba poprijeti za orožje,
pa se v njih naseli previdnost,
ki je le drugo ime za strah
in njihovo malomeščanstvo!

HÖLDERLIN: Upam, da tega ne misliš resno, Isaak ljubi!
S teboj pojdem na barikade,
pel bom hvalnice revoluciji,
častil jakobince in njihov revolucionarni teror,
spisal odo giljotini ...

SINCLAIR: Zdaj norčuješ se in s tem izkazuješ le,
da ne razumeš časa, v katerega si bil rojen.
Francoska revolucija je dejstvo!
Po njej ne more biti več tako, kot je bilo!
Kralju so oddrobili glavo, tudi kraljici,
prelepi Mariji Antoaneti, da je črnina
prekrila dunajski dvor.
Uboga avstrijska princeska, so stokale
mamke okoli Hofburga.

HÖLDERLIN: Očitno te več ne skrbijo zasledovalci,
še manj njihova poročila knezu.

- SINCLAIR: Ne, ne skrbi me moja prihodnost.
Tvoja pa me! Rad bi, da objaviš *Hiperiona*
in postaneš prvi nemški pesnik ...
in daš veličinam vedeti, da si večji od njih!
Naj tudi Schiller, ta maziljeni princ
nemške književnosti,
prime v roke tvoj roman in obnemi!
- HÖLDERLIN: Pretiravaš, vedno pretiravaš, Isaak!
- SINCLAIR: Ne pretiravam, nikakor ne,
le to si želim, da izide *Hiperion*.
Ob tebi ležal sem, ko bral si mi ga,
in Grčija je vstajala iz brezbrežnega morja
in me vabila, naj stopim v njene gaje,
k njenim izvirom, ponosnim goram
in se sklonim k sladkim plodovom njene rdečkaste
prsti ...
- HÖLDERLIN: V najkrajšem času dokončam *Hiperiona*,
obljubim ti, Isaak!
A zame ta hip nista niti *Hiperion* niti revolucija
pomembna ...
- SINCLAIR: Kaj ti je, Hölder? Kaj se dogaja s teboj?
Povej mi, mili brat!
- HÖLDERLIN: Diotima ...
- SINCLAIR: Diotima?
- HÖLDERLIN: Da, Diotima, ki ...
- SINCLAIR: ... ki Hiperion jo ljubi in ona njega ...
- HÖLDERLIN: Da.
- SINCLAIR: No, in?
- HÖLDERLIN: In ta ljubezen je resničnost ...
ne literatura ...

- SINCLAIR: Sam si mi govoril, da je moč literature
v tem, kako zmore resničnost preoblikovati
v nekaj, kar je več od te resničnosti.
- HÖLDERLIN: Ne gre za razpravljanje o literaturi,
Hiperionovo srce je bolno od ljubezni
do Diotime ...
- SINCLAIR: Govoriš, kot da te zapušča pamet ...
- HÖLDERLIN: Saj me ... saj nor sem od ljubezni ...
do ... Diotime ...
- SINCLAIR: Res se ti je zmešalo! Zaljubil si se
v lik iz svojega romana! Blaznež!
- HÖLDERLIN: Da, res sem blazen! Ker ljubim Susette!
Susette Gontard, ženo bankirja Jakoba Gontarda!
In ona ljubi mene ... kot Diotima ljubi Hiperiona!
- SINCLAIR: Norec! In se zavedaš, kaj to pomeni?!
Jaz sem te priporočil bankirju, jaz sem
te rešil pred životarjenjem v švabskem zakotju,
ob toplem ognjišču tvoje pobožne matere ...
Jaz sem ti odprl vrata v veliki svet, te seznanil
z mogočniki, da so se ti klanjali,
četudi si samo domači učitelj!
Celo k Schillerju sem ti odprl pot,
da se je prevzvišeni sklonil k tebi, palčku,
in pričakoval, da mu poljubiš roko!
- HÖLDERLIN: Prenehaj, prenehaj! Ne govori tako!
Ne omenjaj moje matere, ne omenjaj
njenega svetega imena, saj globoko rano
sem ji zadal, ko sem izstopil iz bogoslovja!
Vsaj njej prizanesi, njej, ki rodila je toliko
mrtvih otrok ... Ne, Isaak, tega ne smeš,
tega ti ne dovolim ...
- SINCLAIR: Oprosti, Hölder moj, oprosti mi,
nisem te hotel prizadeti!

A zavedati se moraš, da s svojo ljubeznijo
do gospodarjeve žene uničuješ ne le družino,
ki te je sprejela odprtih rok,
ampak tudi sebe ... in nenazadnje tudi mene!
Bankir Gontard je zelo vpliven mož,
njegova beseda se sliši tudi na dvoru.

HÖLDERLIN: Iz obzira do bankirja, iz obzira do tebe,
ki računaš, da te bankir reši ječe,
četudi hočeš biti jakobinec,
ki se ne meni za buržoazna pravila,
naj ubijem svojo ljubezen!
Naj ubijem njeno ljubezen,
ki se je v njenem imenu pripravljena
odpovedati celo svojima otrokoma!

SINCLAIR: Zdaj razumem, zakaj te izid *Hiperiona* ne zanima!
Zdaj razumem, da najino prijateljstvo bilo je
vredno le toliko, da sem ti uredil lagodno
službico domačega učitelja ...
Izdal si najino prijateljstvo, Hölder!
Zavedaj se tega! Norec si,
ki sebe in vse krog sebe boš uničil!

HÖLDERLIN: Nisem te izrabil, mili moj Isaak!
A srečanje s Susette bilo je ...
Kaj rečem naj ... mojo dušo
vklenila je ... polastila se je mojega srca ...
nemočen, omamljen, zastrupljen z milino
večernega snega,
iz katerega narejen je njen obraz,
klonil sem in nič več se nisem mogel braniti ...

SINCLAIR: Nemočen, opit, zastrupljen pisal si
Hiperiona, ki je ena največjih mojstrov
nemškega jezika ...
Zavrgel svoje si darove za plehkost ljubezni,
ki bolj strast je kot bolezen duše ...

HÖLDERLIN: Vse bom zavrgel v hipu,
ko odidem iz te hiše ...

SINCLAIR: Upam, da to storiš čim prej ...

HÖLDERLIN: Da, čim prej, Isaak,
čim prej odidem ...
In Susette z menoj!

SINCLAIR: Norec! Norec!
Prekleti Hölder! Blazen norec si, da veš!

8. prizor

Susette in Hölderlin. Jakob Gontard in Isaak von Sinclair – prizor poteka vzporedno, recimo v dveh (nekoliko bolj oddaljenih) sobah Gontardovega doma.

SUSETTE: Tako ne morem več, Friedrich!
Znorela bom od norega srca,
zblaznela od muk, ki me spreminjajo
v trpečo žival ... Moja otroka ...
Kaj naj storim? Kaj naj storiva?
Povej mi, ljubi moj, zaplodila sva
ljubezen, ki vse bolj se mi zdi,
da je v njej smrtna kal ...

HÖLDERLIN: Susette, edina moja Diotima ...

SUSETTE: Pusti zdaj poezijo ...
Zdaj gre za najini življenji,
za moja otroka, za Jakoba,
ki pred oltarjem prisegla sem mu ljubezen.

HÖLDERLIN: Tisto, kar si tam prisegla, ni bila ljubezen!
Pristala si, da boš živela z njim,
da mu boš rodila otroke, da boš njegov okras –
kot da bi v banki ne imel dovolj zlata –,
da boš spala v isti postelji kot on,
da boš vzgajala otroke, medtem ko bo on
štel denar in tehtal zlato,
privolila si, da ti bo kupoval lepe obleke

in dragocen nakit, ti pa mu boš zvečer,
ko bo truden od bančnih poslov,
položila mehko roko na rame
in mu kaj sladkega, kaj zelo banalnega,
izrabljenega zašepetala v uho ...

SUSETTE: Dovolj, dovolj, Friedrich!
Ne tacaj po moji družini ...
Sprejeli smo te z odprtimi rokami,
četudi Jakob imel je vrsto pomislekov,
saj pesniki budite v ljudeh, ki ukvarjajo se
s stvarnimi opravili, dvom in negotovost ...
In če ne bi bilo gospoda Sinclairja,
bi ne dobil službe pri nas.

HÖLDERLIN: Res si prisegla zvestobo gospodu bankirju;
ne le zvestobo, še temu si se zaobljubila,
da se boš naučila njegovega jezika,
jezika tistih, ki se "ukvarjajo s stvarnimi opravili" ...

GONTARD: Moram govoriti z vami, četudi si tega nikakor ne
želim ...

SINCLAIR: Vedno sem vam bil na uslugo, gospod Gontard.

GONTARD: Da, in tudi jaz vam!
Četudi zdi se mi, da bi bilo bolje,
da bi ne ...

SINCLAIR: Kaj dvomite o moji poštenosti, gospod Gontard?

GONTARD: Ne gre za poštenost; za veliko več gre!

SINCLAIR: Za veliko več? Kaj neki bi to lahko bilo?
Mar niste zadovoljni z gospodom učiteljem,
ki sem vam ga priporočil?

GONTARD: Tudi o tem se morava pogovoriti,
a najprej bi želel govoriti o vas.

SINCLAIR: Odprta knjiga sem ...

GONTARD: A v njej še ni zapisano, kar se govori o vas
in o čemer od časa do časa tudi preberem kaj.
Ne mislite, da prebiram le finančna poročila ...
Dogajanja v Franciji so nas vse zelo vznemirila ...
Ni kar tako ... da suverenega monarha ...
obglavijo ...
in še njegovo nič krivo ženo, mater petih otrok!
To je barbarsko dejanje, ki nima prostora v Evropi.
To so perzijski morilci,
ki hočejo zgraditi nov ekonomski red, ki ne bi
– tako sem zadnjič prebral v Poročevalcu –
temeljlil na zlatu!
Ja, na čem pa lahko temelji zgradba, kaj zgradba,
katedrala denarja, ki ga vsi uporabljamo ...

SINCLAIR: ... in potrebujemo. Le da ga eni imajo dovolj,
preveč, drugi pa nič!

GONTARD: Božja volja se uresničuje tudi tako ...

SINCLAIR: Ne vem, gospod Gontard, če vaše transakcije
odobrava sam bog!

GONTARD: Gospod Sinclair, to je preseglo vse meje ...
Bo že držalo, kar sem prebral, kar slišim
iz dneva v dan ... pravi jakobinec ste postali.
Simpatizirate s francoskimi prevratniki,
morilci in podivjanimi revolucionarji ...
ki hkrati oznanjajo enakost, bratstvo in svobodo!

SUSETTE: Pomagaj mi, ljubi moj, najdražji!
Pomagaj mi, da pobegnem pred zvermi,
ki žrejo moje srce in že iščejo sledi mojih dveh
otrok!
Pomagaj mi zaradi Henrija, ki si mu več kot oče ...
Saj dotaknil si se njegove deške duše
in sedaj čuti ta dotik kot žareč pečat:

gleda te kot božanstvo – toliko grških zgodb
si mu prebral, da misli, ubožček, da ti živel si
tam doli na jugu, na onih divjih otokih,
s soncem požganih, in se družil z nimfami,
satiri, polbogovi in modreci ...

HÖLDERLIN: Pobegniva ... Susette ... zbeživa ...
Tu bova samo trpela, končno naju bodo ločili,
Gontard verjetno že sumi ... pobegniva ...

SUSETTE: Kar tako ... sredi viharne noči naj zbežim
iz svojega doma in ga za vse večne čase
zaznamujem z grehom in sramoto ... In moja
otroka,
kaj bo z njima ... Mar terjaš, da se ločim od njiju ...
Nikdar! Nikoli! Friedrich, razumi,
da je materinska ljubezen najmočnejša ...

HÖLDERLIN: Otroka gresta z nama!

SUSETTE: Le kako si to predstavljaš?!
Kako naj jima razložim,
da bosta ostala brez očeta?!

HÖLDERLIN: Potem ju pusti očetu!

SUSETTE: Nič ne razumeš, pesnik egoistični!
Otroci niso knjige, da jih položiš
na police v knjižni omari,
da tam čakajo na usmiljeno roko,
ki osvobodi jih praha in pozabe!
Si upaš to povedati Henryju,
ki gleda te kot ... kot da si Apolon!

HÖLDERLIN: Mila moja Susette, ali odidiva
iz bankirjeve hiše ali pa ubijva
najino ljubezen in z njo tudi sebe:
tvoja otroka imela bosta mater, a mrtvo ...

- GONTARD: Vrata našega doma so vam na stežaj odprta ... Sprejeli smo gospoda Hölderlina, ker vi ste o njem govorili s takim navdušenjem ... četudi veliko – morda celo boljših – učiteljev se je ponujalo, saj biti domači učitelj v hiši bankirja ni le služba, dobra služba, ampak tudi priložnost za vzpon po družbeni lestvi ...
- SINCLAIR: Moram vam zagotoviti, gospod bankir, da je Hölderlin, četudi pesnik, kar vam sicer budi marsikateri neupravičen pomislek, čisto, najčistejše bitje na tem svetu. In tudi vaš sin Henry ljubi ga kot ...
- GONTARD: Očeta, ste nemara hoteli reči ...
- SINCLAIR: Nikakor ne, spoštovani, hotel sem le ...
- GONTARD: ... reči, da se je med njima spletla močna čustvena vez, mar ne?
- SINCLAIR: Natanko to sem hotel reči.
- GONTARD: In da se je tako močna čustvena vez "spletla" tudi med gospo Susette Gontard, mojo soprogo, in gospodom učiteljem ...
- SINCLAIR: Za božjo voljo, gospod bankir! Od kod vam to? Jamčim vam, z vso svojo poštenostjo in ugledom vam jamčim za svojega prijatelja, da ...
- GONTARD: Žal, gospod Sinclair, vaš ugled je že nekaj časa pod vprašajem ... Ne slepite se, saj dobro veste, da knez razmišlja o tem, da vas obtoži ... veleizdaje!

- SUSETTE: Dom zapustim le pod pogojem,
da z nama odideta tudi moja otroka ...
Četudi ju s tem oropam doma ...
- HÖLDERLIN: Mar midva ne bova nikdar mogla imeti doma?
Mar naju je najina ljubezen napravila za divji
zveri,
ki se bosta klatili po temnih gozdovih,
se hranili z mrhovino in se s prvim snegom
zavlekli v brlog, teman, smrdeč ...
- SUSETTE: Spet pesniš, Friedrich!
Vsaj za trenutek pozabi na verze:
če ne bova imela denarja,
se bova morala res zavleči v brlog ...
- HÖLDERLIN: Isaak je našel založnika za *Hiperiona*;
denar bom dobil, ne skrbi!
- SUSETTE: Mar tako zelo zaupaš Isaaku?
Mar ne vidiš, da te hoče popolnoma
prikleniti nase?
Ne le da ti bo našel založnika,
tudi tisk bo plačal in še tvoj honorar!
- HÖLDERLIN: Zdaj iz tebe govori ljubosumnost,
ki je le drugo ime za neumnost!
- SUSETTE: Ne, vse, kar dela Isaak,
izvira iz njegovega ljubosumja.
Jaz sem mu v napoto, najina ljubezen
ga žre, v njem se nabira strup
in bojim se, da ne stori česa takega,
kar uničilo bo najino ljubezen.
- ***
- SINCLAIR: Razumem vas, ki ste varuh temelja
tega nepravičnega sveta;
revolucija, ki se je razplamtela v Franciji,

je oznanila človekove pravice!
Nemara boste zdaj vprašali, kaj to sploh je.
A vedite, da so tudi v Združenih ameriških državah
sprejeli deklaracijo, v kateri je zapisano:
"Vsi ljudje so ustvarjeni enako.
Stvarnik jih je obdaril z določenimi neodtujljivimi
pravicami.
K temu spadajo pravica do življenja, svoboda in
težnja k sreči."

GONTARD: Vse globlje tonete, dragi Sinclair.
Žal mi je za vas, a te prevratne ideje
so vas popolnoma omrežile.
Mislim, da se mora najino prijateljstvo
končati zdaj, ko se lahko pogovarjava
še kot svobodna moža.
Lahko še rečem kakšno besedo pri knezu –
da vas rešim najhujšega – a bojim se,
da vam to ne bo pomagalo.
Poleg tega pa moram obvarovati svoj dom
pred temi blaznimi idejami!

SINCLAIR: Obžalujem, vendar ne jaz ne vi, ne vi ne jaz,
ne zmoreva zaustaviti plazu časa,
povodnji, viharja, ki podira staro
in ustvarja prostor za novo ...

GONTARD: Vse boste porušili, vse,
kar človeški rod, ki vodila sta ga božja
volja in milost, z velikanskimi napori
ustvaril je v stoletjih ...
Zdaj pa nekaj fičfiričev, deklasirancev
skuša na ruševinah graditi nov svet!
Blazni ste, vsi ste blazni!
In nikar ne mislite, gospod Sinclair,
da vas ne doleti najstrašnejša kazen!
Vsemogočni se bo sklonil sem k nam
in vas z enim samim zamahom svete jeze
izbrisal z obličja sveta!

SINCLAIR: Gospod, nisem ne fičfirič, še manj deklasiranec,
moj rod izvira iz enega najodličnejših škotskih
klanov,
zato ne smem dovoliti, pa četudi vam,
ki sem vaš dolžnik, da name naslavljate
tako surove, prostaške besede,
ki niso vredne uglednega meščana,
enega prvih mož tu v Frankfurtu.

GONTARD: Da, moj dolžnik ste! In ne pozabite tega!
V svoj dom sem sprejel tega ... oprostite mi,
tega čudaka, tega pesnika, in mu zaupal vzgojo
svojega sina!
In vi ste zagotavljali, da je gospod Hölderlin
izjemen človek ...
In zdaj vas sprašujem: Le v čem je njegova
izjemnost?
Le v čem? Da piše verze? Je to kaj posebnega?
Dajte no! V Nemčiji vsak drugi falirani študent
piše pesmi. In kaj naj mi, Nemci, z njimi?
Ni vsakdo Goethe ali Klopstock!
Mar mislite, da je Hölderlin resnično pesnik?
Mar je doslej pokazal kaj izjemnega?
Jaz o tem nisem ničesar slišal!

SINCLAIR: V banki verjetno res ne razpravljate
o poeziji!

GONTARD: Dovolj! Končujem ta najin pogovor,
ki vas, na mojo veliko žalost, ni pripravil,
da bi priznali svoje zablode ... da bi spoznali
svojo zmoto ...

SINCLAIR: To niso zablode, gospod Jakob Gontard!
Tako odslej vrtel se bo svet, pa če vi hočete ali ne!

SUSETTE: Ljubi moj Hiperion,
nočem te izgubiti!

Brez tebe ne morem živeti!
Odidiva! Pobegniva!
Prodala bom svoj nakit
in z denarjem se bova že nekako prebila ...

HÖLDERLIN: V Francijo bova šla ...

SUSETTE: Nikar tja, kjer sekajo glave in ...

HÖLDERLIN: V Bordeaux bova šla,
tam si bom poiskal službo pri konzulu ...
Prijatelj Ebel mi bo pomagal, veliko poznanstev
ima ...

SUSETTE: Beživa, beživa ...

HÖLDERLIN: Še to noč, še to noč ...

SUSETTE: In kaj boš dejal Isaaku?
Ga boš izdal? Ga boš znal potolažiti?
Ljubezen med moškima je hud strup.
Bo zmogel preboleti ločitev?
Boš zavrgel njegovo pomoč
pri izdaji *Hiperiona*?

HÖLDERLIN: Toliko kot sem jaz njemu dolžan,
je tudi on meni.
Razumel bo, saj ve, da je prijateljstvo
med moškima izročilo starih Grkov,
ko sta si ljubimca delila tako užitke
kot modrost, porajajočo se iz predanosti
enega drugemu.

GONTARD: Gospod Friedrich Hölderlin, v naš dom
ste stopili, da prevzamete odgovornost
za vzgojo našega sina Henryja.
Moje zaupanje v vas je bilo popolno,
gospod Sinclair vas je priporočil,

jamčil za vas in jaz sem verjel, njemu
in tudi vam ... A žal se je pokazalo ...

HÖLDERLIN: Le kaj se je pokazalo, gospod bankir?
Le kaj? Da sem slab učitelj in še slabši vzgojitelj?
Da sem Henryja oviral namesto vzpodbujal
v njegovem razvoju?
Se je mar to pokazalo, da sem ga slabo naučil
francoščine ...
Povejte, gospod bankir, kaj se je pokazalo.

GONTARD: Da vas ne potrebujemo več!
Da lahko odidete še noč!
Da je domačih učiteljev več kot preveč!
Da ste se ves čas obnašali,
kot bi princ duha stopil med nerazsvetljene,
neuke malomeščane, ki jih boste prav vi
razsvetlili in jih odrešili nevednosti in moralnosti!
Kajti – vedite, gospod pesnik – pri vas sem opazil
skrajno moralno razpuščenost ...
ki bi se ji moralo reči celo nemoralnost!

HÖLDERLIN: V svojih pesmih slavim vladavino neba,
ki je vrhovno načelo vseh naših etičnih dejanj!

GONTARD: Dajte no, ne bodite šema, Hölderlin!
Ne potrebujem vaših predavanj o poeziji!
Mar mislite, da ste Klopstock, ali kaj!
Nemara celo Goethe ali vsaj Schiller?
Ne smešite se, ohranite vsaj kanec dostojanstva
in se ne merite z največjimi nemškimi duhovi!
Navaden učitelj ste ... in še to ne najboljši ...

HÖLDERLIN: Odhajam, odhajam iz vašega doma,
gospod Gontard, četudi vem, da ...

GONTARD: Kaj še veste, ne da bi mi že povedali ...

HÖLDERLIN: Da vaš dom ostal bo ...

GONTARD: No, kaj pa se vam je zgodilo, dragi Hölderlin?
Tako zgovoren, nenadoma pa brez besed ...

HÖLDERLIN: Vaš dom potonil bo v noč, v grozotno noč ...

GONTARD: Dajte no, bodite resni! Prenehajte že s to poezijo!
Saj ste ob pamet! Vsakdo na vašem mestu
bi se boril, da ohrani tako prijetno službico,
vi pa deklamirate!
Res je najbolje, da se čim prej poberete!
In poiščite si pomoč, saj mislim,
da ste bolni, resno bolni ...

SINCLAIR: Odhaja, beži kot tat, kot zločinec ...

GONTARD: Saj sem mu dal vedeti,
da ga tu ne potrebujemo več!

SINCLAIR: A ne odhaja sam ... vaša soproga,
mati vaših otrok, gre z njim.
Obnorel jo je s svojimi verzi,
s prilizovanjem Henryju ...
zlorabil je njegovo zaupljivost ...
da se je polastil srca njegove matere ...

GONTARD: Sinclair, tudi vi ste nori!
Kako morete blebetati take norosti?

SINCLAIR: Norost ali ne ... vaša soproga prodala je
svoj nakit, ker učitelj je reven, a lep,
nekoč celo pravili so mu, da je Apolon!
In odkod naj bi Apolon imel denar?

GONTARD: Vi ste ga pripeljali v naš dom,
vi boste odgovarjali ... On se obnaša,
kot bi bil ob pamet ...
Sicer pa z vami ne bom na dolgo in široko
razpravljaj o naših družinskih zadevah.
Že res, da ste – bili! – naš dragi prijatelj,
a zdaj je tega konec! Konec!

Saj obtoženi boste veleizdaje, vaše prevratne ideje,
ki ste se jih nalezli pri Francozih, pokritih s tistimi
smešnimi čepicami, vas bodo pokopale!
A naš dom ostal bo čist in zvest naši tradiciji,
redu in knezu, poštenju in umnemu
gospodarjenju!
Bog nas bo čuval pred takimi rokomavhi,
kot ste vi, gospod Sinclair, in še vaš bolni prijatelj ...
Samo še to vas prosim, poskrbite, da še nocoj
odide iz naše hiše, a tudi iz mesta!
Odpeljite ga kam daleč, na Škotsko,
od koder ste vi doma,
tam morda še najde kaj miru in pameti,
saj, kot vem, tam vedno dežuje in ovce
mulijo grenko travo.

Sinclair odide. Jakob Gontard divja naokrog po hiši.

- GONTARD: Susette! Susette!
Kje se skrivaš? Ne pohujšuj najinih otrok!
Susette, Gontardova si in jaz sem tvoj mož!
Oče tvojih otrok! Moj denar je,
s katerim kupuješ svoje udobje.
Nakit sem ti kupil jaz! Moj je! Meni ga prodaj!
Če misliš, da boš zanj kaj iztržila!?
- SUSETTE: Jakob, dragi! Jakob, kaj se je vendar zgodilo?
- GONTARD: Kaj se je zgodilo? Ti mi povej,
kaj si naredila. Ti mi povej,
ki obljubila si mi zvestobo!
- SUSETTE: Ne razumem ... Jakob, kaj ti je?
Pridi k meni, sem k meni,
da te pomirim, da te pobožam
po razgretem čelu ...
- GONTARD: Dovolj, Susette! Konec je, razkrinkana sta!
- SUSETTE: Razkrinkana?

- GONTARD: Ti in tvoj učitelj! Tvoj pesnik!
Ki zlorabil je moj dom, onečastil
naše ime, pohabil mojega Henryja!
- SUSETTE: Jakob, Jakob, nikar!
- GONTARD: Prepozno je, Susette Gontard!
Moj priimek nosiš, po meni se imenuješ,
moja lastnina si!
Brez mene te ne bi bilo!
In Hölderlin zlorabil je tvojo nedolžnost,
zaupljivost, z medenimi besedami
– saj se tako reče, mar ne? –
te je opil, da pozabila si na naloge žene in matere!
Zastrupil je tvoje srce, naivno, zaupljivo,
kot premražena žival si je želelo toplino,
saj te razumem, jaz s posli bil sem zasut,
pozabljal sem nate, na tvojo občutljivo нрав.
- SUSETTE: Dobro, Jakob Gontard, s poroko sem postala
tvoja lastnina, tega ne morem zanikati,
a srca se ne da kupiti ...
- GONTARD: Prekleti pesnik! Saj sploh ne znaš več
normalno govoriti ... kar nekakšni verzi –
saj se tako reče, mar ne – ti polnijo usta ...
- SUSETTE: Pa vendar, Jakob Gontard, gospod moj in gospodar,
še vedno ne razumem, zakaj vse to tvoje besnenje
nad Henryjevim učiteljem? Dober je, potrpežljiv,
vztrajen ... Henry ga je vzljubil ...
- GONTARD: Vzljubila si ga ti in hotela z njim pobegniti:
osramotiti našo hišo in otrokoma ukrasti očeta!
Vsaj svojemu sinu prizanesi!
Isaak von Sinclair mi je vse povedal!
Sicer pa je stvar končana: Friedrich Hölderlin
mora še nocoj zapustiti naš dom in tudi mesto!
Sinclair, ta kača, ta jakobinec, ta prevratnik,
ta razuzdanec, ta moralni sprijenec, ta ... ta Škot,
ki nam ga je podtaknil, ga bo tudi odpeljal od tod ...

SUSETTE: Jakob, zdaj, ko je razkrita sramota, kot ti temu praviš, zdaj, ko rešuješ ugled svojega doma, svojega imena, svoje premoženje, svoj položaj v družbi, zdaj, ko si se soočil s tem, da nikdar in nikoli ne boš mogel biti moj gospodar, četudi nosim tvoje ime, zdaj ti bom povedala:
 Da, zaljubila sem se v Hölderlina
 in on ljubi mene! Res je, hotela sva pobegniti ...
 v neznano, v negotovo prihodnost,
 ki samo najina iskrena ljubezen bi ji bila sidro
 sredi viharnega sveta.
 Zdaj ... zdaj se boš moral sprijazniti s tem,
 da tvoja žena, da tvoja lastnina – kot praviš –
 v srcu ne bo hranila niti tvoje podobe,
 četudi jo bom morala gledati vsak dan,
 saj tam se je že zdavnaj naselil njegov lik,
 Friedrichov lik, in dokler bom živa,
 dokler bo kri oblivala zadnji kotiček mojega srca,
 v njem bo živel Friedrich.
 Lahko ga izženeš, to pravico imaš!
 Jaz ti tega ne morem preprečiti.
 A s tem izgnal boš tudi mene,
 to kazen bo za gospodarja,
 ki misli, da lastnina je tudi že ljubezen.

HÖLDERLIN: Diotima, zaljubljena laboda
 na zamrznjenem jezeru sva,
 noč pada, pada kot kamnit pokrov
 in zvezde so tvoje solze,
 ljubezen, ki ukradel sem ji luč!

SUSETTE: Ukradel si mi luč, plaho luč srca,
 izgubila sem se v kamnitem gozdu,
 kjer se nikdar več ne zdani!

HÖLDERLIN: Zdaniilo se bo, ko postaneva gosta
 bogov; saj vrnili se bodo, zagotovo
 se bodo vrnili, in znova stopili na sveta grška tla
 in Dioniz bo oznanil rojstvo svojega brata – Jezusa!

SUSETTE: Ne omenjaj Kristusa, pred katerim klečim!
Hiperion moj, sin sonca, prinašalec teme,
moj dom spremenil si v ječo, kjer z nevidnimi
verigami priklenjena ostala bom,
medtem ko ti svobodno potikal se boš po svetu.

HÖLDERLIN: Celo smrt ni slovo, Diotima moja mila,
zato ne objokuj najinega slovesa ...

SUSETTE: Hiperion moj, lepi Apolon,
potrkal si na moje srce, romar,
odprla sem se ti,
poljubil si mojo samoto
in maj se je razcvetel,
da rože bile so najine družice.

HÖLDERLIN: Odhajam, Diotima, odhajam,
z Alabando odhajam na vojno!
Še nocoj! Že slišim žvenket orožja,
hrzanje konj in vojaške bobne.
Odhajam, da uresničim svojo željo po svobodi!
Da se uresničijo besede,
ki sem jih dolge noči
v zavetju tvojega doma
zapisoval ob boječi sveči.

SUSETTE: In kaj naj rečem Henryju?

HÖLDERLIN: Ko bo odrasel, daj mu moj roman
o Hiperionu in Diotimi.
Morda tedaj razumel bo,
zakaj je ljubezen tako kruta.

9. prizor

Hölderlin doma na Švabskem. Mati. Hölderlin igra na flavto.

MATI: Kako dolgo te nisem slišala igrati!
A zakaj je melodija tako otožna?

- HÖLDERLIN: Ker moj dih je bolan, plašen in teman!
- MATI: Zaigraj, Friedrich, kaj bolj veselega.
Profesor Schwab te je učil tudi poskočnih
napevov ...
- HÖLDERLIN: Mama, profesor Schwab je že dolgo mrtev
in z njim umrlo je tudi veselje moje flavte.
- MATI: Zdaj si doma, sin moj, tu v naročju
svojih ljubljenih gozdov in živahnih izvirov,
tu znova rože obračajo se za teboj,
nežne roke, umite v jutranjem vetrcu,
blagoglasje tvojega doma zdravi tvoje rane ...
- HÖLDERLIN: *Besed človeških nisem razumel nikdar,*
zapisal sem v eni svojih pesmi ...
- MATI: Brala sem, da natisnili so ti knjigo ...
roman ali kaj?
- HÖLDERLIN: Roman napisal sem, ko bil sem v Grčiji ...
- MATI: V Grčiji? Kdaj? Nisi mi pisal od tam!
Bil si v Frankfurtu, kot vem, ne v Grčiji ...
- HÖLDERLIN: O, bil sem v Grčiji, in še bom šel ...
- MATI: Friedrich, dovolj ran si mi zadal,
a zdaj vidim, da je tvoja rana še globlja ...
- HÖLDERLIN: Ne govori mi o ranah, mama,
ti sploh ne veš, kaj pomeni biti rana!
- MATI: O, dobro vem, zelo dobro vem, saj čutim,
saj boli, saj skeli me že leta ...
Od tedaj, ko zapustil si bogoslovje
in se podal v brezbožni svet ...

- HÖLDERLIN: Moj svet je svet, kamor se bodo bogovi vrnili ... In z njimi tudi Dionizov brat Kristus!
- MATI: Si sploh kaj bral sveto pismo? Si ga kdaj vzel v roke in ...
- HÖLDERLIN: Ne, bral sem Pindarja in Sofokla in svoje brate Grke, saj edina korist, ki sem jo imel od študija teologije – kako smešna beseda! – je bila grščina! Saj kakšna znanost pa naj bi bila o bogu! Bog je – tako si me tudi ti učila, mama, doma v naših srcih. Katedrale gradili so mogočniki le zato, da svoje ime napisali so na temeljni kamen, nato pa plačali celo Krezovo bogastvo, da zvoniki katedrale ranili so nežno sinjino neba ...
- MATI: Veš, Friedrich, nisem razumela, zakaj zapustil si študij bogoslovja, saj tam imel si, tako si pisal, dobre prijatelje, celo hvalil si jih, da si mi lahko samo hvaležen, ker izpolnil si mojo željo: tam srečal si gospoda Hegla in Schellinga ... S kakšnim navdušenjem si pisal o njiju, da sta tvoja brata, da skupaj načrtujete prihodnost ... Nato pa ... dolgo se mi nisi oglasil ... Šele iz Frankfurta, iz hiše bankirja Gontarda si mi po dolgem času pisal, da si vesel, ker smeš “tako odprto in čisto izreči mnenje svojega srca, kot to poznam pri tebi”.
- HÖLDERLIN: Nikdar nisem bil v Frankfurtu! Jaz ti že nisem pisal iz tistega zlatega hleva! Jaz že ne! Bil sem v Grčiji, tam spoznal sem prijatelja Alabando, temnega bojevnika, in – to povem ti, ker popolnoma ti zaupam in vem, da me ne boš izdala: srečal sem boginjo, deklenco lepo, ki samo v Grčiji se je lahko

rodila ... Te naše Nemke strašne so
s svojo bledo poltjo in širokimi boki ...
Ona bila je rojena iz morske pene,
višavja, po katerih le jastrebi krožijo,
naličila so njen obraz, zvezde kanile so zlate
kapljice pod njene veke, da njen pogled bil je
meden ...

Tam srečal sem njo, njo, ki neskončno več
kot bog in znanost o njem je,
več kot tista dva, ki pišeta se Hegel in Schelling,
ona bila je moja flavta, moj angel,
luč, ki skoz temačni gozd riše stezo,
po kateri stopam, ponosni jelen!

MATI: Zvečerilo se je, Friedrich, večerjo ti pripravim,
nato sprehodi se po travnikih, popisani so
z makovimi cvetovi, saj maj je, kmalu bo praznik ...

HÖLDERLIN: Da, na praznik nagovoril bom ljudi,
nevedne in zabite kmete, ki samo pred oltarjem
znajo klečati in mrmrati besede, ki jih ne razumejo!
Nagovoril jih bom s pesmijo *Kruh in vino*
in razklenil oklepe njihovih src,
da začutili bodo slovesno noč,
ki zgrinja se nad nas in zvezde,
ki prižgale bodo svoje svečnike,
le če mi povzpeli se bomo na Olimp
in od tam pošiljali svete pozdrave
nesmrtno rojenim!

10. prizor Praznik

HÖLDERLIN: Napisal sem pesem, vem, da je ne poznate,
a četudi bi jo slišali, ne vedeli bi,
zakaj približala se vam je, nedolžna,
ker ne poznate me, četudi kot deček igral sem se
na tem trgu, v senci skromne cerkve,

ker tu vsi smo skromni,
kot marjetice, posejane po travnikih.
Poznali ste me ... in jaz vaše obraze zapisal sem
v knjigo, četudi nikdar ne bo natisnjena.
Zdaj podaril vam bom vse tisto,
kar dotrpel sem v letih, ko niste hoteli vedeti zame:
z baklami razsvetlil sem vas, ne odhajajte
k počitku, saj zdaj zdaj zadoni zvon,
ki prižgal bo temo noči, da spremenila se bo
v slavolok luči, zemlja in mesec povabita vas,
prizadevne in ponižne, v sanje, sanje,
ki zjutraj obdarijo vas z radostjo
in spoznanjem, da noči je konec,
da dan se svita, da vedno luč iz teme se izlušči,
jaz pa pred vami z bokalom vina in kruhom
v roki, ki ji ne zaupate ...

Okusite slast, ljudje ponižani, sanj, ki niso le prividi,
ampak napoved novega časa!
Zaupajte jim, svojim skrbnicam in zapeljivkam,
saj samo igrajo se z vami,
ki budni ostajate skoz dolgo noč,
noč svetovno, iz katere pobegnil je celo bog!

Okušajte spanje, vino in kruh, ki drobi se v mojih
dlaneh!
Pristopite, rojaki, Nemci, da vam nasujem v gobce
sladkih drobtin, saj vaši hlebci pozlatili so se,
ko vino je dozorelo in oznanilo praznik!
Čreda, pristopi, ukazujem vam,
ki za vas sem trpel in pesnil himne,
da povzdignil sem jezik naš do praga nebeške palače!

MATI:

Friedrich, zbudi se, jutro potrebuje te,
da razložiš mu pomen luči,
ki tisočletja razsipa jo po naših domovih,
svetiščih in pokopališčih.
Luč z vzhoda oblekla te je v svečano oblačilo,
sin moj edini, tvoja rana globlja je od moje,
saj meni umrla sta moža, tvoj oče in očim,
in štirinajst otrok pospremila sem v tihi gaj spomina.

- HÖLDERLIN: Ogenj, gledam ogenj, trepetajoča lučka
na minaretu sveče, plašne,
saj veter je razposajen Dioniz,
ki naselil se je v snovi,
da razpiha strast v boječi se lučki!
A tam zgoraj, visoko nad sicilsko obalo,
visoko nad rodovitnimi gaji in trtami,
ki same sebe opijajo s sladkim strupom,
okronali so ogenj, kralja, filozofa in vojščaka,
da požene se vse do neba in zažge upanje,
ki sinjina daruje ga otrokom in starcem.
- MATI: Sin moj, kdo doume bolečino,
ki razdejala je tvoje srce?
V tebi zasejal je nekdo – kdo ve kdo –
kal bolesti, norosti in daru,
ki te ne odreši, saj z verzi še nihče
doslej se ni odkupil jeznemu bogu teme.
- HÖLDERLIN: Mama, naj se ti predstavim:
jaz sem se rodil na Siciliji, ne poznam ne matere
ne očeta, a moje ime bo živelo, še
ko midva bova v prah združena v pomladanskem
nalivu.
Empedokles sem! Modrec, ki rad je hribolazil,
se vzpenjal na pobočja, črna od bazalta in
ohlajene lave.
Etna bila je moj hram, kjer odložil sem tovor,
ki naložila mi ga je človeška neumnost ...
Tam na pobočjih sivih in kamnitih čutil sem,
da pod menoj rojeva se ogenj smrtni!
Učenci zbirali so se ob meni
in me spraševali, kaj je tam na vrhu:
Ogenj, otroci moji, ogenj,
ki prerodi nas, da kot ptič feniks vzdignemo se,
čisti in večni iz pepela,
v njem ostalo je naše nestanovitno srce,
zdaj gospodarji smo vsemu, kar prepoznali bomo
kot človeško, ranljivo, plašno, sramežljivo,
lažnivo, prevzetno ...

MATI: Praznik dobil bo ime po tvoji bolezni, sin moj!
Delil si kruh in vino, a opiti so se obračali stran
od tebe,
lačni grabili so te za rokave,
razdražil si množico,
da kot mrčes se je vrtinčila krog tebe,
in se dvigoval proti nébesu.
Zdaj leži v svojo domačo posteljo,
kozarec vina naj ti bo lučka, ki sveti naj ti v sanje.
Jutri nov dan je, še mlajša svetloba,
luč starega sonca, brata in Kristusovega sina!
Spi, sin moj, nemara zadnjikrat spokojen
bo tvoj spanec pod to streho,
kjer rodila sem tvoje mrtve brate in sestre.

11. prizor

Hölderlin piše pismo Diotimi, ki je Susette.

HÖLDERLIN (*bere pismo*): Mila moja Diotima, zaklad moj!
Šest dni po bitki ležal sem v mučnem,
smrti podobnem stanju.
Če ne bi bil ob meni Alabanda, obupal bi,
moje rane se ne bi nikdar zacelile, duša
razpadla bi kot razbit vrč in moje poslanstvo
neslavno bi se končalo na teh ravninah,
ki turški jezdec spremenili so jih v blato,
blagoslovljeno s krvjo grških vstajnikov!

Mila moja, zaklad moj, sprašujem se,
zakaj sem zapustil bitje, ki moje življenje
dvignilo je proti nebu, da zaslišal sem
mrmljanje nebeščanov, njihov smeh
in radostne pogovore, ki slej ko prej
zapisati jih bomo morali in s tem
ustanoviti zgodovino grške misli.

Le zakaj, le zakaj, Diotima mila,
obraz, ki v njem sonce in luna sta spočela

bisernega otroka, tvoje oči napolnjene so
z vzhodnim ozvezdjem, Andromeda žari
na temnem ozadju, ki se dotika tvoje duše!

Diotima, prisegam ti, da ko končan bo
naš boj, ko pregnali bomo okupatorja,
ko Grčija znova bo svobodna in sveta,
vrnil se bom k tebi, v kamniti dom
in na senčni vrt, od koder nikdar več ne odidem!

Le moja rana je še vedno globoka;
vojaški zdravnik pravi, da ni ne od meča
ne od puške ... Le od česa je potem,
da vsako noč krvavim in gredo od mene
potočki krvi in me oblivajo,
kot da ležal bi na obali blaženega otoka.

Mila moja Diotima, vem, da ti je težko,
nemara še težje kot meni,
a naj naju polni misel, da sva se pred mojim
odhodom združila, da sta se najini duši prepoznali
kot sestri
in da je ni reči na tem svetu, ki naju loči!
Celo moja smrt ne bi pomenila, da sem te zapustil,
da si ostala sama, nikakor ne!
V tebi živel bom, vse dokler utripalo bo
tvoje srce ...

Vstopi Alabanda.

HÖLDERLIN: Isaak!? Isaak, kako si upaš, kako si upaš
stopiti v moj dom, ti, izdajalec, strupeno bodalo
moje ljubezni, ti, ki uničil si življenje moje
ljubljene Susette! Isaak, poberi se, kajti toliko
še imam moči, da izvlečem meč in ti ga zasadam
v srce!

ALABANDA: Hiperion, kaj bledeš, vidim, da te vročina
še ni zapustila, da kinin ne pomaga, pomiri se,

prijatelj moj, ozdraveti moraš, kajti naš boj
še ni končan; nekaj tednov bomo tu vkopani,
da se zberejo naše sile, nato pa udarimo po njih!

HÖLDERLIN: Isaak, zakaj si si nadel podobo mojega bojnega
tovariša? Kakšna prevara je to?
Vem, poslal te je bankir, nemara imaš pri sebi
polno vrečo zlatnikov, s katerimi naj bi
me – osramočeni in ponižani
bankir – poplačal za muke, ki preživljava jih s
Susette!

ALABANDA: Kakšen bankir neki, dragi moj tovariš,
tu ni nikakršnih bankirjev,
četudi nemara kakšen bi nam prav prišel.
Tu smo samo ubogi vojščaki, ki s pogumom
se hranimo, da nekega jutra planemo nad Turke
in jih zmečemo v morje – za vselej!
Grčija je grška – za vedno!

HÖLDERLIN: Ah, sedaj sem te prepoznal, brat moj,
oprosti mi, od teh ran včasih zapušča me razum:
črvi so se zajedli v črno meso, gnijem
pri živem telesu, moje meso bo hrana jastrebom,
ko videla bi me Susette, odvrnila bi se od mene
in bruhala bi, saj njena nežna nprav ne prenese niti
pogleda na kapljico krvi, ki se pocedi iz zrelega
grozdja.

MATI: Friedrich, tako glasno govoriš, da si me prebudil.
Je kaj narobe? Na praznični večer
prevzela so te čustva in nekateri so se te kar ustrašili,
saj govoril si, vem, da iz srca, vendar tega vsi ne
razumejo: ustrašili so se, župnik in veterinar prav
tako, in zdaj zaskrbljeni sprašujejo me,
ali ti lahko kako pomagajo.
Mislim, da se nisi le prehladil ...

HÖLDERLIN: Diotima, zares sem bolan, čutim, da se spreminjam
v nekoga, ki ga doslej še nisem srečal:

tujec vstopa vame, ne skozi vrata,
ampak na mojem čelu narisal je okno, okence,
skozi katero vdira v mojo temo, ugaša sveče,
zvezde in žareče cvetove, da je bolj in bolj temno.

MATI: Friedrich, sin moj, kaj se dogaja s teboj?
Kdo te preganja? Kdo ti krade zdravje?
Vem, da to ni kazen, ker odvrnil si se
od božje misli, a kljub temu mislim,
da bi ti molitev, iskrena molitev,
v kateri srce zakrvavi in se očisti,
pomagala. Friedrich, moli z menoj!

ALABANDA: Hiperion, nič ne pomaga, ne molitev ne kletev,
jutri gremo v boj! Jutri se bomo spopadli
na ravnici, s severa obdani z visokimi gorami,
na jugu odpirajoči se proti sipinam in morju –
in tam jih potolčemo, tam jih pokosimo!
Tam izbojevali bomo Grčiji svobodo!

HÖLDERLIN: Allons enfants de la patrie! Allons enfants de la
patrie!

MATI: Friedrich, za božjo voljo! Ostani tu pri meni!
Ne odhajaj, ne izgubi se tu ob meni!
Ne ponikni kot temna voda v vrtači!

ALABANDA: Zdaj grem še do drugih tovarišev, Hiperion!
Nisi edini, ki so ti rane izpulile meč iz rok.
Pred svitom se bomo odpravili!
Boj zacelil bo rane in nam zadal nove!
Na, tu imaš nekaj, da utiša tvoje bolečine!

DIOTIMA: Ljubi, ljubi moj!
Nobenega pisma ni od tebe!
Kaj se je zgodilo s teboj?
Si še živ, ljubi moj!
Že večkrat sem sanjala,
da si stopil k moji postelji in namesto srca

je zevala luknja, temna,
a posejana z drobnimi zvezdicami,
kresnicami, ki v teh junijskih nočeh
poplesavajo okoli najinega doma.
Ljubi moj, ljubi moj, ne smeš umreti!
Svoboda Grčije ni vredna tvojega življenja!
Ti si živ podaril Grčiji več
kot na tisoče mrtvecev,
ki pokosila jih je turška sablja!

SUSETTE:

Friedrich, moj najdražji, ti ne veš, kako trpim.
Moje življenje je le še životarjenje:
v Gontardovi hiši živim
kot ptič, ujet v kletki.
Na ukaz gospodarja zapojem,
pojem, če le lahko, a moje petje
je tožba ... Henry sprašuje me,
zakaj si pobegnil iz našega doma.
Zakaj se nisi niti poslovil od njega?
Rad te je imel, zelo se je navezal nate.
Morda si ravnal napak, da si ga omrežil
s svojo ljubeznivostjo, razumevanjem,
potrpežljivostjo ...
Ne vem, zdaj prihaja v naš dom nov učitelj,
strog, star in grbast. Henry se ga boji,
četudi se je enkrat samkrat srečal z njim.

MATI:

Friedrich, sin moj, pojdiva na sprehod:
po poljskih poteh, ovenčanih z makom,
proti temačnemu gozdu, v katerem iskal si
svoje življenje, da se zdani:
Jetzt tags! Zapisal si, še dobro pomnim.
Dani se, verjemi, vsako jutro sonce
obudi sanjavo naravo in zaspane ljudi,
in začne se nov dan, dan,
ki poklonil nam ga je Vsevišnji.
Friedrich, pojdiva na sprehod!
Sin moj, odrasel si, edini,
ki od svojih otrok vidim ga v njegovi moški dobi

in lepoti, saj otroci, tvoji bratje in sestre,
umirali so drug za drugim ...

HÖLDERLIN: Umrla sta tudi oba moja očeta ...
In zato sem moral oditi v Grčijo,
daleč dol na Peloponez in še dlje,
na otoke bele, da iskal sem stopinje,
ki moja očeta sta jih tam vklesala ...

MATI: Pojdiva na sprehod, večer je mehak,
kot da vedel bi, da v njem iskali bomo
zdravilo za naše bolečine ...
Saj ... veš, Friedrich, vsak v sebi nosi bolezen:
bolečino, prepleteno s trpljenjem in obupom,
kot venec vrh majskega mlaja.
A vsakdo misli, da je on edini,
ki nosi križ na svojih ramah.
Edino Kristus je bil,
ki sam je tovoril les težak
vse do vrha Golgote!

HÖLDERLIN: Jezus bil je poslednji grških bogov,
Dionizov brat ...

MATI: Pojdiva na sprehod, sin moj ...

HÖLDERLIN: Glej, mama, tisti oblak tam zgoraj ...
To sem jaz ...

12. prizor

Prevajanje Ojdipa

HÖLDERLIN: Utihnite, utihnite! Glasovi nori,
ki ne pustite mi, da slišal bi tišino
noči in prisluhnil grščini ...
Sova, usmili se ubogega človeka,
ki išče miru, da svoj jezik posodi
tistemu, ki pred tisočletjema utihnil je,

a nikakor umrl, saj živ je,
živ tako, da pred njim nemim.

Sova zlatih oči, modrost si te je izbrala,
da čuvaš jo, a kaj, ko tako malo modrosti je!
Ti v globoki jami noči kraljuješ
žarečih oči in kosmatega obraza!
Sova, sovica, moja ljubica,
daj, usmili se me, ne skovikaj,
ne zabadaj svojega kljuna v moja ušesa.

Če hočeš, pridem k tebi, v črno gnezdo gozda,
kjer kraljuješ vse do svita, ko zapreš oči
in se postaviš na glavo ...
Samo reci, pošast mala, takoj pridem
in v desnici imel bom ... držal bom ...
nožžžž, da ti prerežžžžem grrrrrloooo ...

Skoraj se že dani, skoraj se že dani,
Jetzt tags, kako preprosto, kako dokončno!
Nihče ne more zaustaviti Heliosa,
da se ne bi povzpel, kralj, na goro neba
in oznanil vladavine ...
Vsi mi, črvi in žuželke, metulji in cvetovi,
krave in jeleni, krojači in lepotice ...
Vsi mi moramo mu peti molitev ...

Dani se in zdaj, Ojdip moj, zdaj razklenem
skrivnost tvojega jezika, ki božanski traged
spletel ga je na robu brezna,
da te je lahko pahn timer vanj in si umil roke
nad strašno usodo, ki bogovom jo je naprttil,
četudi v tej tragediji prvič se je oglasil človek!

Vodja zbora

*In vendar mislim, da si se prenaglil,
da jaz sem ti – raje mrtev ko slep!*

HÖLDERLIN: Ne, ne, ne tako! To ni dobro, ritem!
Ritem, ki bil je porojen iz glasbe.

A kdo slišal je grško glasbo? Le kdo?
 Morda takole:
Nisi ravnal modro ...
 Ne, saj modrost nima nič z obupom,
 ki Ojdipovo srce je razklal ...
Ne rekel bom, da si ravnal modro ...
 To je še slabše ... Če se je prenaglil,
 potem je ravnal v nasprotju z modrostjo!
 To je jasno kot ... a kako naprej?
Ne, rekel bom, da si ravnal prav ...
 Ne, ne, ne ...
Ne morem reči, da ravnal si modro ...
 To je že bolje ... *da modro si ravnal ...*
 Glagol na koncu ni dobro ... ni modro!
 Druga vrstica: *če jaz bi bil ti ... ne ...*
Da jaz sem ti, to je bolje, da jaz sem ti,
raje bi bil mrtvec kot slepec!
 Ne, drugače mora iti:
Če jaz bi bil ti, raje bil bi mrtev kot slep ...
 Ne! Ne! In ne!
Bolje je biti mrtev kot slep!
 Saj se vodja zbora ne izpostavlja kot oseba,
 je le komentator, zakaj bi poudarjal sebe,
 zakaj bi govoril v prvi osebi,
 če gre za temeljno načelo morale!
Ne morem reči, da ravnal si modro:
bolje je biti mrtev kot slep!
 Ja, to je bolje, bolje je tako!
 A ta prekleta sova mi ne da miru!
 Če ne boš nehala, pridem s sekuro ...

13. prizor

Hölderlin, Isaak von Sinclair.

SINCLAIR: Nisi odgovarjal na moja pisma ...

HÖLDERLIN: Kako si drzneš ... izdajalec!

- SINCLAIR: Da, obdolžen sem bil veleizdaje
in grozila mi je smrt ...
- HÖLDERLIN: In zakaj si potem še živ ... Si se pokesal
in priznal svojo zmoto?
A ti izdal si najino prijateljstvo ...
- SINCLAIR: Obtoževali so me, da sem izdal domovino!
- HÖLDERLIN: Nič ne vem o tvoji domovini ...
- SINCLAIR: Saj te razumem, Hölder ...
- HÖLDERLIN: Nič ne razumeš, prav nič!
Še najmanj pa mene!
- SINCLAIR: Morda razumem celo več kot ti!
- HÖLDERLIN: Meni razum služi, da prevajam Ojdipa ...
Da pišem himne, da se opajam s Pindarjem...
- SINCLAIR: Literatura, da, to je vse, kar te zanima ...
A vedi, da so, ko so me zasliševali,
spráševali tudi o tebi ...
saj udeleževal si se naših zborovanj,
na katerih slavili smo francosko revolucijo!
- HÖLDERLIN: In šteli glave, ki giljotina jih je oddrobila!
A mene zanima le še grška revolucija!
Bil sem tam doli in se z Alabando bojeval
proti Turkom, ranjen sem bil – tebi to nič mar!
Edino bitje, h kateremu sem lahko molil,
je bila Diotima ... pisal sem ji pisma z bojišča ...
- SINCLAIR: Tvoja Diotima, Hölder, je Susette Gontard!
Ali sploh še ločiš resničnost od poezije?
- HÖLDERLIN: Ali ti, ljubi moj brat, ki nisi več to,
kar bil si, ko bral sem ti *Hiperiona*
in sva v plašnem soju sveč pila vino ...
Ali ti sploh veš, kaj je ljubezen?!

Mar ti sploh veš, da je Diotima del mene,
da brez nje ni mene, da brez mene ni nje!
Da sva eno, in moje pesmi, posvečene njej,
so le razodetje Apokalipse!, edine resničnosti,
ki jo je zmožen roditi naš svet – Ljubezni!

SINCLAIR: Diotima, Hölder, umira!

HÖLDERLIN: Življenje Diotime je v mojih rokah ...

SINCLAIR: Potem pojdi z menoj, da boš s svojimi rokami
objel njeno iztekajoče se življenje ...

HÖLDERLIN: Kam naj grem s teboj, ki nisi več moj brat?

SINCLAIR: Zdaj nisva midva pomembna, zdaj je to Susette,
ki umira in me je prosila, da te pripeljem k njeni
postelji ...

HÖLDERLIN: Susette, Diotima, Susette, Diotima ...
Zvezdi, ki strmoglavili sta v žrelo ognjeno ...

SINCLAIR: Izpolni njeno poslednjo željo ...
Hölder, pojdi z menoj k njej,
da te prime za roko,
s katero ranil si njeno srce ...
Samo ti si, edini, njen ...
Pojdiva, čas odteka, še noč ali dve
in Susette ne bo več ...

HÖLDERLIN: Naj verjamem nekomu, ki enkrat že izdal
je ljubezen, da zdaj naj bi mu sledil k ljubezni,
ki umira!
Naj mu verjamem, ki zlorabil je najino bratstvo?

SINCLAIR: Četudi zdaj to nič ne pomeni, a ne pozabi,
da tudi ti si moj dolžnik!
Ne pozabi, da plačal sem ti natis *Hiperiona* ...

HÖLDERLIN: Diotimo sem jaz ustvaril,
kdo plačal je moj roman o njej ...

to sploh ni važno!
Ne bom ti hvaležen, ker plačal si tiskarja!
Saj kaj pa on ve, kaj je natisnil!
Mar misliš, da ve, ta umazani tiskar,
da je natisnil moje in Diotimino življenje!
Kaj pa on sploh ve, ki ima dan in noč
roke umazane od tiskarske barve!

SINCLAIR: Rotim te, Friedrich Hölderlin,
pojdi z menoj, pojdi k njej, ki ubil si jo!

14. prizor

Hölderlin, Jakob Gontard, Isaak von Sinclair, Susette, Henry.

GONTARD: Kako si drznete! Morilec!

SINCLAIR: Gospod Gontard, prosim vas, prosim vas,
dopustite mu, da jo vsaj pogleda,
saj revež ne ve več, kaj dela!
Zblaznel je!

GONTARD: Spravite tega blazneža iz hiše!
Pa tudi vi, Sinclair, poberite se od tod!
Nočem, da izdajalec onečašča moj dom!

HÖLDERLIN: Kje je, kje je moja edina?
Kje si, Susette? Kje si, ki si Diotima?
Ne smeš umreti, jaz bom namesto tebe ...

GONTARD: Sinclair, ukrepajte! Drugače pokličem policijo!

HENRY: Ma mère est morte, monsieur le maître!

HÖLDERLIN (*ob Susettini postelji*): Susette, kako lepa si! Spanec ovil
te je v svilo strupeno, popil je kri tvojih ustnic,
pozlatil oči, ki spijo pod vekami!
Hči boštva si, varuhinja moje duše!

- HENRY: Monsieur le maître, ma mère est morte.
- GONTARD: Zadnjikrat vas pozivam, Sinclair,
odvedite tega blazneža!
Ne bo se dotikal moje mrtve žene!
On jo je ubil, on!
Morilec, obesiti bi ga bilo treba!
- HÖLDERLIN: Susette, vrnil sem s z bojišča,
zmaga se svita, svita se dan najine poroke!
Jetzt tags! Susette, zakaj me nisi počakala,
saj moje rane se nikdar ne zacelijo,
in skupaj odšla bi navzdol,
po stopnišču navzdol,
da zaslišala bi šumenje reke
in vesla brodnikova, krog katerih plivka voda ...
- SINCLAIR: Hölder, lepo te prosim, pojdiva od tod!
Spoštuj žalost, ki ta dom je zalila ...
- HÖLDERLIN: Da, seveda, zalili so ga Letini valovi
in tam vidim mrkega Harona,
zlata verižica se mu lesketa na trebuhu ...
in spominja me na nekoga ...
kot kakšen bankir stoji tam v kotu,
grozeče so njegove oči, plaho srce,
rok še drži se vonj zlata ...
- GONTARD: Ne le da je vdrl v moj dom in ga uničil,
zdaj še pleše po njegovih ruševinah
in pesni! Blaznež!
- HENRY: Ma mère est morte, monsieur le maître!
- HÖLDERLIN: Non, mon petit, mon cher garçon,
ta mère vivra toujours dans ton coeur.
- HENRY: Dans mon coeur vivra ma mère?
Monsieur le maître, pourquoi m'avez-vous quitté?
Maintenant personne ne m'enseigne le français.

- GONTARD: Henry, takoj sem, pusti gospoda, pridi k meni!
- HÖLDERLIN: *Tebe samo, le tebe, junakinja, tvoja luč hrani v svetlobi in tvoje trpljenje te ljubeče ohranja, o do-brotljiva ...
Tam, kjer cvetiš in počivaš med rožami leta ...*
- SINCLAIR: Gospod Gontard, oproščam se,
vendar tega ni bilo mogoče preprečiti!
Gospod Hölderlin je resno bolan,
ne zaveda se svojih dejanj.
V azil ga bo treba spraviti.
Potrebuje pomoč!
- GONTARD: Vaše besede, Isaak von Sinclair,
so popolnoma brez pomena!
Zdaj je osramočen moj dom,
onečaščena moja mrtva žena, moj sin pohujšan ...
In da veste, vi ste tisti, ki ste tega blazneža
pripeljali v naš dom, a ne le to:
zvabili ste ga tudi med prevratnike,
med tiste, ki reče se jim jakobinci in ki žele si zrušiti svet!
Še dobro, da boste Hölderlina odpeljali v azil,
saj drugače bi moral z vami sesti na zatožno klop.
Vi ste mu ves čas dajali potuho, ga spodbujali,
mu dajali denar, celo plačali natis njegove knjige,
ki je tako ali tako nihče ne bere ...
Zato ste tudi odkupili vse izvode ...
A tega mu niste upali povedati,
vi, revolucionar!, toliko poguma ni bilo v vas,
četudi to vsi vedo!
Da je nekakšna pesniška veličina!
- SINCLAIR: Samo zaradi njega ohranijo se
nemara tudi naša imena.
Pojdiva, Hölder, tu sva odveč ...
Tvoje srce tu ne more žalovati ...
videl si svoje golo srce,
ki Susette ga je odnesla s seboj ...

HÖLDERLIN: Nisem Orfej, ne morem za njo ...

HENRY: Ma mère vivra dans mon coeur,
n'est-ce pas, monsieur le maître!

15. prizor

Leta 1806 Friederich Hölderlin skoraj celo leto preživi v umobolnici.

Dr. Ferdinand Authenrieth, Hölderlin, Johann Kerner.

HÖLDERLIN (*kriči*): Pavzani! Pavzani! Dež pada!
Dež! Pogasil bo ogenj, Pavzani!
Ali razumeš, da dež zalil bo žrelo
in pogasil ogenj!

PAVZANIJ (*v resnici Hölderlin*): Kakšen dež, kakšen dež neki!
Zunaj vse je v ognju!
Ti pa, kot da ne bil bi ljubljenelec neba,
tožiš nad dežnimi kapljicami!

HÖLDERLIN: Preštel sem jih, ves dan sem jih štel!
Ti sploh ne veš, Pavzani, koliko jih je
padlo, padalo in padlo mimo mene, kapljic,
in še zmenile se niso zame!
Jaz prosil sem jih, prosil,
saj naučil sem se ponižnosti modrih,
da nič ne zahtevajo, le prosijo ...

PAVZANIJ: Empedokles, rešitelj naš,
ki vsi smo željni tvojih besed ...

HÖLDERLIN: Tu sem ustvaril tišino,
vse te dvorane poselil sem s tišino,
da zdaj umira, prijazna duša,
in čaka dan, ko zapoje znova Panova piščal.
Kdo okronal me je, da zdaj vladam vsem vam?
Ubogim, pohabljenim, smrdljivim,

podganarji, pridite na plan,
da razkosam vaša mastna telesa ...
Pavzani! Ko stal bom na vrhu ognjene gore,
ko gledal bom dol na bele hiše
in človeško bedo, skrito v njih,
tedaj ogenj že drvel bo iz globin ...
Iz globin! Iz globin! Iz globin!

Vstopita dr. Authenrieth in študent Kerner.

DR. AUTHENRIETH: Gospod Hölderlin, pa je že kazalo,
da je najhujše mimo!
Znova ste tako glasni! Preglasni!
Mar naj znova poskusimo z masko?
Saj ste mi obljubili, da mi je ne bo
treba več natikati na vašo lepo glavo!

HÖLDERLIN: Samo ne danes, gospod, ki vas ne poznam.
A vi, kot kaže, domači ste tu pri meni,
nemara kar preveč, ker tako svobodno vstopate
in me motite, ko gledam dež. Ko štejem dež!

DR. AUTHENRIETH: Johann, prinesite masko! Vse kaže,
da je vlaga znova zmehčala pacientovo voljo.
Vedno ponavljam na predavanjih:
predpogoj, da začnemo zdraviti blazneže,
je, da vzpostavimo ravnovesje
med trdim in mehkim, med suhim in vlažnim,
saj krči upočasnjujejo kroženje krvi
in povzročajo labilnost organizma.
Pojdite, Johann, prinesite masko.

HÖLDERLIN: Vem, vem, prijazni tujec, saj vas poznam,
srečala sva se, ko ste trkali na moja vrata
in me prosili, naj vam dam kos kruha,
tudi vina sem vam bil pripravljen natočiti,
a vi ste ravnali zelo nevzgojeno:
trop vaših pomagačev me je zgrabil,
o, še jih pomnim, suroveže, ki zvezali so me,
kot da bil bi podivjana zver in me ...

Kaj so že storili z menoj?
Kaj že? No, saj vi že veste!
Vi ste tu nekakšen vojskovodja, mar ne?

DR. AUTHENRIETH: Lahko bi se reklo tudi tako!
Četudi ne osvajam tujih ozemelj
in ne ubijam nedolžnih ...

HÖLDERLIN: O, pa še kako! In to samo nedolžne!
Sem vam mar jaz storil kaj hudega!
Sem stopil v vaš dom in vas prisilil,
da ste goli plesali sredi kuhinje?
Sem mar jaz kaj takega hotel?
Nič takega! Torej sem nedolžen!

DR. AUTHENRIETH: Seveda ste nedolžni, nikomur niste storili
nič hudega, le vaše zdravje vam škoduje.
To pa pomeni, da niste zdravi.
In jaz sem tu, da vaše zdravje spravim v red!
A povejte mi, gospod Hölderlin,
kje je zdaj vaš prijatelj Pavzanij?
Saj mu je tako ime?
Nenehno ga kličete, celo pogovarjate se
z njim, a kadarkoli stopim v vašo celico, ga ni tu.
Zaupajte mi, kam odide Pavzanij, ko vstopim jaz.

HÖLDERLIN: Povem vam, samo vam ... in prisezite,
prisezite pri zadnjem grških boštev,
da nikomur tega ne izdate.

Ker, veste, poznam veliko izdajalcev,
skoraj vsi so izdajalci, ki hodili so
za menoj in me prosili, naj pišem,
pišem stran za stranjo, oni pa so takoj
odnašali popisane strani in mi jih nikdar več
niso vrnili ...
Veste, veste, vi ... vi, aha, zdaj sem vas končno
prepoznal, vi ste tukajšnji ... nekakšen poglavar ...
Veste ..., kaj ste hoteli znova od mene, nenehno me

nadlegujete, me mučite, mi ne daste miru, vi ...
Vi ... nasilnež, ki ste me izbrali, da se nad menoj
izživljate, in mislite, da vas bom začel pozdravljati
kot kralja!

DR. AUTHENRIETH: Pomirite se, prosim vas! Johann, kje hodite?
Prinesite že masko!
Nihče vas ne nadleguje, nihče vas ne muči!
Tu le poteka vaše zdravljenje!
Kajti vaša bolezen je resna, je zahtevna naloga za
nas, ki smo se posvetili človeški duši,
da ji pomagamo, ko se v njej poruši ravnovesje
in

HÖLDERLIN: O čem pa vi govorite?
Nekam znano se mi zdi vse to;
kot da bi enkrat vse to že slišal!
Kako se imenuje ta vaša bolezen?

DR. AUTHENRIETH: Vaša ...

HÖLDERLIN: Saj sem rekel – vaša!

DR. AUTHENRIETH: *Dementia praecox catatonica.*

HÖLDERLIN: Prevedite to v grščino!
Ne znate? Ne znate!
Sem vedel, da ste neizobraženi!
Saj katerakoli bolezen bi se mene polastila,
mene, ki bil sem Hiperion ...,
nositi bi morala grško ime!
Melancholia, hysteria ...
Ne pa ta vaša vulgarna latinščina!

Vrne se Johann Kerner.

HÖLDERLIN: Pavzanij, končno si le prišel!
Daj, pomagaj mi, da tega tu osvobodiva
zablod in ga vrneva nazaj v Nemčijo!

DR. AUTHENRIETH: Že spet ta Pavzanijs!
Johann, primite gospoda pacienta,
da mu pomagava in mu natakneva masko.

*Dr. Authenrieth in Johann Kerner natakmeta Hölderlinu usnjeno masko,
ki preprečuje, da bi pacient kričal.*

DR. AUTHENRIETH: Gospod Hölderlin, iskreno mi je žal,
a drugače ne morem, ne smem,
saj zaprisegel sem, da bom svoje življenje posvetil
zdravljenju nesrečnikov, kot ste vi!
Verjemite mi, po nekaj urah vam bo odleglo.

KERNER: Gospod doktor, nečesa ne razumem ...

DR. AUTHENRIETH: Mladi kolega, še marsičesa se boste morali
naučiti ...

KERNER: Seveda, in cenim, da sem lahko v vaši bližini ...
A vseeno bi vas rad vprašal, spoštovani gospod
doktor,
kako lahko mehanična ovira, ta vaša maska,
v pacientu utiša željo po kričanju?
Saj bo takoj, ko mu snamemo masko,
znova začel kričati?

DR. AUTHENRIETH: Nikakor ne, kajti temeljni princip, *princeps* latinsko,
to je – vladajoče načelo, je, da mehanična prisila
zmehča krče, ki povzročajo nekontrolirano vedenje
pacientov, tako njihovo katatoničnost, negibnost,
kot na primer tudi kričanje!
Tako, ko bi hotel znova zakričati,
se v njem sproži spomin na masko,
na bolečino – še znosno bolečino –, ki mu jo je
povzročila.
Gre za prirojen refleks, ki se pojavlja tudi pri živalih,
kot so mi potrdila moja proučevanja!

16. prizor

Hölderlin, Johann Kerner, kasneje dr. Authenrieth.

KERNER: Bral sem vaše pesmi, gospod pacient.

HÖLDERLIN: Pridi bliže, Pavzaniij!
Knezu, ki dolgo ne bo več knez,
to zagotovo vem, sem obljubil,
da ne bom več kričal!
Pridi bliže, ker govoril ti bom šepetaje.

KERNER: Vaše pesmi, gospod, so me očarale.

HÖLDERLIN: Pavzaniij, zakaj si danes drugačen?
Preoblekel si se v mladeniča,
ki komajda ga še prepoznam.

KERNER: Saj nisem Pavzaniij, gospod ...

HÖLDERLIN: Pavzaniij, razumem te, da zanikaš,
da si Pavzaniij, saj Pavzaniij je v nevarnosti,
tako kot sem jaz, tvoj gospodar Empedokles.
A zakaj govoriš o nekih pesmih?
Saj jaz ne pišem pesmi!
Dobro veš, da je moje najpomembnejše delo
O naravi, ki je pesnitev samo po videzu:
v resnici pa je spis, v katerem razkrivam
Prerokbo Nujnosti, s katero bogovi,
ki jo bodo prekršili, izgnani bodo iz Kraljestva
blaženih!

KERNER: Ne vem, o čem govorite, gospod pacient,
a jaz bral sem vaše ode, elegije in himne ...
In med njimi tudi pesem o Emepedoklesu ...

HÖLDERLIN: Poslušaj me, Pavzaniij, danes zjutraj opazoval
sem ptiče, ki spreletavali so se gor na nebu,
in pomislil sem, kakšna sreča je, da so lažji

od kamna, da imajo v kosteh topel zrak ...
In zato mi nikar ne tvezi neumnosti ...
Si razumel, mladenič, da jaz napisal bi pesem ...
o samem sebi!
Meni se ni treba povzdigovati!
Jaz že stojim na vrhu ...

KERNER: Nisem vas hotel razburiti ... vendarle –
če me razumete ali ne –
rad bi vam povedal samo to,
da so vaše pesmi najlepše pesmi,
kar jih je bilo napisanih v nemščini!

HÖLDERLIN: Zdi se mi, da sem te že srečal ...
Menda si pomočnik, paž našega kneza,
in pomagal si mu, ko me je mučil ...
Ko ste me potapljali v ledeno vodo,
ko ste me privezali na stol in me vrteli
krog zlate osi, kot da bil bi planet,
a še imena zame si niste mogli izmisliti ...

KERNER: Pa poskusiva drugače, četudi dr. Authenrieth
verjetno nasprotoval bi temu poskusu ...
Življenje iščeš, iščeš in vre in sije ti
božanski ogenj iz globine zemlje
in ti se v sli, ki prežeta z grozo,
poženeš strmoglavno med plamene Etne.

HÖLDERLIN (*kriči*): Kdo si! Ti nisi Pavzanij!
Ti prekleti si dajmon,
ki skušaš me, da pokleknil bi pred goro,
še preden svet zavedel bi se ognja,
ki uniči vse naše upe in sanje!
Jaz, samo jaz, lahko o ognju govorim,
ker njegov ženin sem, k njemu se zatečem,
ko poimenoval me bo za *drznega samoubijalca*!
Jaz edini sledil bom junaku,
ki pognal se je v ognjeno globočino ...

V celico plane dr. Authenrieth.

DR. AUTHENRIETH: Za božjo voljo, Johann, kaj pa počnete!
Kdo dovolil vam je, da ste pri pacientu?
Kršite pravila in to bomo morali sankcionirati!
Če ste se odločili za študij medicine,
potem pozabite na svoje okorne verze ...
Mar ne vidite, mladenič, kam človeka pripeljejo ...
verzi!

HÖLDERLIN: Knez moj, pozdravljeni!
Samo še šepetam in šepetaje vam zaupam,
v uho vam nalijem strupa,
da slišal sem, da strežejo vam po življenju!

DR. AUTHENRIETH: Upal sem, da z vami gre na bolje.
Nekaj zadnjih tednov bili ste
znova uravnovešeni: vaše telo
končno spet začelo je delovati kot stroj.
Kopeli, vrtenje okoli droga in puščanje krvi
odpravili so krče, ki stiskali so vašo dušo ...

KERNER: Samo pogovarjati sem se hotel z njim ...
Sami ste mi dejali, da potrebuje družbo,
da ob sebi čuti človeško bitje ... toplino ...

DR. AUTHENRIETH: Johann, je že prav. Ta nesrečnež res potrebuje
družbo, bližino in toplino – saj celo živali,
psi na primer,
se pomirijo, ko stisnejo se k človeku
in gospodarjeva roka poboža mehko dlako ...

HÖLDERLIN: *Oče Eter! Jaz sem pregnan, jaz sem sam,
osamljen, in trpljenje je moj edini
spremljevalec in prijatelj v snu.*

K tebi, Sonce, potujem, in ni božanstva,
svetlobe tihe, ki bi lahko napovedovala
nesmrtnost!

Nikdar vas ne bom našel, bogovi moji!
Nikdar več se ne vrnem k tebi, Narava!
Da sem nor?
Ti rešila si me, nežna točajka nektarja!
Jaz le tvoj svečenik sem, ki prinašam ti pesem,
žrtev krvavo!

KERNER: Gospod doktor, kaj mislite o tem,
da zapisal bi si Hölderlinove besede?

DR. AUTHENRIETH: Le zakaj, mladi kolega?
Kot dokument blaznosti?

KERNER: Ne, ker to ni blaznost, to je poezija!

17. prizor

Hölderlin kot Empedokles se vrže v ognjeno žrelo Etne.

HÖLDERLIN: Ogenj, si ti požgal moje švabske gozdove,
templje senc in miru?
Si ti spremenil stoletne stebre v pepel,
blazni plamen, iz središča zemlje vzpenjajoč se
k mojemu čelu, oblizuješ že moja ušesa in veke,
da oči se spreminjajo v kaplje bazalta.

Gora, gora črna, posuta z drobnim peskom,
Etna sveta, navzgor hodim,
plazim se po tvojem hrbtu, med sladkimi grozdi
v višino, od koder ugledam otok ves,
vse do obzorja obkrožen s purpurnim morjem!

Očisti me, strmina, pesek, oster kot rezilo,
zapuščam spodnji svet, ki nevedni poimenovali
so ga za svoj vrt in ga gnojili s trupli svojih otrok.
Prijetelji! Hotel sem vas voditi k sreči,
v svetlobo, pred katero zapirali ste si oči,
a jaz hotel kovati sem vaša srca,

da pogum zavlada vam in se iz ovc v orle spremene-
nite!

*... zato pozno granatovci zorijo in jabolka so
bujna ...*

...vino je voda iz lubja, ki je zginila v lesu ...

*... smrtnika objemajoča zemlja ... zrak, zbiralec
oblakov ...*

... jetra z mnogo krvi ...

... življenje podarjajoča Afrodita ...

Prihajam, sopem, že krvavim, vrh,
kjer ogenj se dotakne neba, gora,
črna, votla, a kljub temu revne cvetlice
med skalami, kot da pred menoj mati šla
ni k večerni molitvi, poskušajo cveteti.

Niste mi verjeli, prijatelji,
da blažen je tisti,
ki si božanskih je misli bogastvo pridobil,
nesrečen pa tisti, ki za mračno mnenje o bogovih
skrbi.

Zdaj zdaj bom na vrhu, zdaj zdaj premagal bom
ljubezen do zemlje, do potokov in odsevov raja,
zdaj zdaj se srečal bom z očetom ...

Helios in njegova ognjena čreda že se dvigata
v meglicah in hladen, mrzel veter brije
po opustelih planjavah ...

Iris pa z morja nosi veter ali močan veter ...
so rekli, da zapisal sem in da nisem hotel sesti
na kraljevski prestol, četudi tako hoteli so dobri.
Zdaj odšel sem iz cvetočega Akraganta,
senca zagrnila ga bo, ko ogenj vzdignil se bo
in me pozdravil, izbranca ...

Nekdo pel bo, da glas o meni potuje naokoli
in da pred njim skrivajo se živali in pastirji.
Jaz pa samo razgnal sem oblake,
da *zaleskeče se jasnina dne ...*

Edini, edini, ki hočem, da se preobrazim,
da se strašno spremenim, da iz pepela,

iz tisočih stopinj, iz jedra Sonca, iz teme
matere Etne vzdignem se v novo nebo!

Bogovi, ne jaz, vi mene zapustili ste,
Dioniz, ti, ki moral bi skrbeti za
mlajšega brata Kristusa, si mi obrnil hrbet!
Ne bom jaz, ki reševal vas bom,
speči, moja beseda ne bo budnica,
četudi kosi utihnejo, ko jo zaslišijo ...

*Hölderlin vse bolj kriči, zaletava se v stene celice, vse dokler ne začne
krvaveti. Pritečeta dr. Authenrieth in Johann Kerner.*

DR. AUTHENRIETH: Za božjo voljo, kaj pa počnete!
Johann, pomagajte mi, da ga umiriva.
Kot zver je! Stekla zver!
Nadeniva mu masko, da vsaj preneha kričati!
Ves azil se trese od njegovega rjojenja.

*Dr. Authenrieth in Johann Kerner obvladata Hölderlina, mu nadeneta
masko in ga privežeta na posteljo.*

DR. AUTHENRIETH: Upal sem, da se je že začel proces uravnoteženja,
da smo vendarle uspeli ukrotiti telo,
saj disciplina kroti nenadzorovane misli
in dejanja ...
Hölderlin je težaven primer, njegova bolezen
se ne manifestira kot asocialna drža,
ampak kot potencirano hlepenje po priznanju,
po družbenem statusu, po – slavi!
Ukvarjanje z literaturo mu je zameglilo presojo;
ni več ločil med tem, kar je pisal, in tem,
česar – ni zmogel! – živeti.
Usmiljenja vredno bitje, ki pa mu ne smemo
pomagati, saj to bi razumel, kot da smo sprejeli
njegovo blodnjo, ampak ga moramo – tudi s silo,
če je treba –
odvrniti od blodenj ... Kajti on vse bolj izgublja
tisto, kar nas dela za ljudi – razum ...

KERNER: Oprostite, gospod doktor, poslušal sem,
kar govoril je naš pacient – da ne boste
narobe razumeli –, ker je pesnik ...

DR. AUTHENRIETH: Ker vi hočete biti pesnik!
Odločiti se boste morali,
mladi kolega, ali znanost ali utopija!
Ali boste zdravili ali boste zdravljeni!
Me razumete?

KERNER: Popolnoma vas razumem, a vseeno ...
Ne vem, zakaj bi se zdravje in poezija
izključevala ...

DR. AUTHENRIETH: Saj se ne izključujeta: poezija se lahko
rojeva iz zdravja, celo iz preveč zdravja.
Samo pomislite na našega Goetheja in ...

KERNER: Schillerja ...

DR. AUTHENRIETH: No vidite! Pri njiju že ne moremo
govoriti o kakršnih koli duševnih motnjah ...

KERNER: Pa vendar, bral sem Hölderlinove himne ...
Ne Goethe ne Schiller nista napisala česa
podobnega ...

DR. AUTHENRIETH: Seveda ne, mladenič, saj sva rekla,
da onadva nista bolna, da onadva obvladujeta
svoj razum, mu zvesto služita in on njima.
Tudi Klopstock, recimo, je velik pesnik;
je morda on kdaj potrkal na naša vrata
in dejal, da je Votan, in nas prosil,
da zakurimo velik ogenj?

KERNER: Saj, nekaj mora biti v ognju ...
Hölderlin nenehno govori ...

DR. AUTHENRIETH: Blodi ...

KERNER: Bral sem o grškem filozofu Empedoklesu,
v 5. stoletju pred našim štetjem je živel
na Siciliji ... Pognal se je v žrelo Etne,
ker mislil je ...

DR. AUTHENRIETH: Ker bil je blazen in mislil je,
da kot ptič Feniks iz ognja
dvigne se v večno življenje!
Pravljice ... četudi je res,
da nam, preučevalcem človekove duše,
sporočajo marsikaj ... pravljice.
Vse zatrte misli, želje, upanja, sanje ...
Njihov odblesk je v teh zgodbah, mitih,
pravijo nekateri ...
A verjemite mi, moj mladi prijatelj,
to vendarle so le pravljice ...
četudi ne za lahko noč!

Ves čas pogovora med dr. Authenriethom in Johannom Kernerjem je Hölderlin privezan na postelji in v krčih ječi, saj mu maska ne dovoli, da bi govoril.

DR. AUTHENRIETH: Jutri začnemo znova s terapijo:
neusmiljeno, do konca ...
vse dokler ne bo bolni duh klonil
in se prebudila želja po vrnitvi
v svet normalnosti ...
Z duševnimi bolniki je tako
kot z gobavci ... osamiti jih je treba
in vztrajati, vse dokler se ne prebudi
v njih želja po ozdravitvi:
tedaj se začne koža obnavljati,
rane celiti, odmrlo meso odpadati ...
Duša ni nič drugega, mladi kolega,
kot del telesa, zato moramo ravnati tako,
kot da bi imeli pred seboj gobavca.

18. prizor

Hölderlin po letu dni zapušča umobolnico.¹ Spremenjen je: debel, skoraj brez las in zob. Govori tiho, skoraj šepetaje. Komajda prepoznavna podoba nekdanjega Apolona!

Hölderlin, dr. Authenrieth, Johann Kerner, Ernst Zimmer.

DR. AUTHENRIETH: Storili smo vse, kar je bilo v naši moči.
A moč vaše bolezni je bila mnogokdaj silnejša od naše.

ZIMMER: Gospod Hölderlin, sedaj bom jaz skrbel za vas.

DR. AUTHENRIETH: Gospod Zimmer je zlata duša,
če ne bilo bi njemu podobnih,
bi naša znanost bila dokaj žalostna.
Spoznanje, da je človek,
čigar tavajoča duša ne more in ne more
najti miru, prepuščen hiranju v samoti
celice, smo nadgradili: bolna duša
se bo morebiti znova umirila,
če družila se bo s preprostimi,
poštenimi in vernimi ljudmi.

ZIMMER: Ko bral sem vašega *Hiperiona*,
skoraj zbal sem se za vas;
resnično, tako globoko seči v človekovo dušo,
dotlej zdelo se mi je nepredstavljivo.
In lepota vašega jezika, nikdar doslej slišana,
me je skorajda prestrašila: le od kod taka moč,
od kod taka domišljija ...

¹ V začetku 19. stoletja so duševne bolnike, ki jih ni bilo mogoče ozdraviti ter niso bili nasilni in zato grožnja okolici, predajali v varstvo družinam, ki so hotele sprejeti medse bolnika. Med njimi je bila tudi družina tübingenškega mizarja Ernsta Zimmerja, ki je leta 1807 sprejel Hölderlina v svoj dom, v hišo s stolpom ob reki Neckar. Zimmer ni bil samo človekoljub, ampak tudi ljubitelj Hölderlinove poezije: kupil je njegov roman *Hiperion* in ga prebral. Pri Zimmerjevih je Hölderlin preživel še celih 34 (!) let. Občasno je pisal pesmi in sprejemal obiskovalce, saj je postal skoraj nekakšna zanimivost. Svoje pesmi je podpisoval in datiral z neresničnimi imeni in datumi: npr. Scardanelli, Buonarrotti, 24. marec 1671 ali 24. maj 1758. Oblikoval je svoj jezik, jezik, s katerim se je izključil iz občestva: to je bila "ubeseditev odsotnega subjekta", kot to poimenuje Niko Grafenauer, prvi prevajalec Hölderlinovih verzov v slovenščino. Ena od besed, s katerimi je pesnik javnosti sporočal, da ga ni več, je bila *pallaksch*!

Oprostite mi, preprost človek sem, le mizar,
a zatrjujem vam, da se boste pri nas,
gospod pesnik, počutili kot doma ...

HÖLDERLIN (*šepetaje*): Dom ... domotožje, domoljubje,
domobolje, davnotožje ... dom, dom ...
Mati? Kje si? Ni te ...

DR. AUTHENRIETH: Ne razburjajte se! Vaša čustva
bodo nekaj časa potrebovala,
da se privadijo svetu,
ki se vse manj meni zanje.

HÖLDERLIN: Mati, saj si prišla k meni? Saj si, mar ne?

DR. AUTHENRIETH: Vaša mati ... ves čas vašega zdravljenja smo jo
obveščali ...

HÖLDERLIN: Tudi Diotimo?

KERNER: Ne more pozabiti ...

HÖLDERLIN: Ganimed moj, odslej točil boš drugim bogovom ...

KERNER: A kaj ste mislili, gospod pesnik ...

HÖLDERLIN: Jaz nisem več pesnik! Ozdravljen sem!
Saj je tako, doktor ...

DR. AUTHENRIETH: To, ali ste pesnik ali ne, sploh ni pomembno,
Friedrich Hölderlin, pomembno je vaše zdravje.
Tu ste bili, da smo poskrbeli za vas:
ne pozabite, mi nismo azil za gobavce,
mi smo resna inštitucija, ki znanstveno raziskuje
človekovo dušo ...

HÖLDERLIN: A tisto, kar traja, knez moj, je,
kar zamislili so si moji nekdanji bratje ...

KERNER: Vi ste zapisali: *a tisto, kar traja,*
zasnovali so pesniki.

- DR. AUTHENRIETH: Kerner, nehajte s temi neumnostmi!
Že večkrat sem vas opozoril,
da poezija nima mesta v naši znanosti!
Vaši verzi so zanič in ne slepite se,
da boste s hvalnicami tako imenovanemu pesniku
naredili prvi korak navzgor po poti,
ki vodi na ... Parnas!
- ZIMMER: Pojdiva, gospod Hölderlin!
Pri nas doma se že veselijo vašega prihoda.
- HÖLDERLIN: Praznik lahko je doma, le doma ...
In kdo so tisti, ki veselijo se me?
- ZIMMER: Moja žena in hči.
- HÖLDERLIN: In vaš ljubki domek ... hišica ljuba,
kot za palčke in vile,
ki z nočjo razgrnejo svoja krila
in se v temnem stebrovju gozda
sučejo kot sladke vrtavke ...
- ZIMMER: Če odprto bo okno vaše sobe,
slišali boste blagodejno šumenje reke ...
- HÖLDERLIN: Če odprta bodo vrata moje sobe,
utopil se bom v mokrem blagu ...
- DR. AUTHENRIETH: Čas je že, da se poslovimo ...
Friedrich Hölderlin, bilo mi je v čast,
da sem vam poskušal pomagati ...
A včasih tudi znanost ne zmore prodreti
v globine, kamor se tako radi zatekate ...
Prepričan sem, da boste pri Zimmerjevih
našli svoj novi dom ...
- HÖLDERLIN: Moj dom, domobolje moje, praznik kruha
in vina, ki nekdam zorelo je na pobočjih ognjene
gore ...

- KERNER: Mar smem vas vprašati zdaj, ko se poslavljava,
kaj mislili ste s tistim, kar zapisali ste nekoč,
da je naš čas ubožni čas ...
- HÖLDERLIN: Ko bil bi brat Diotime, umrle na pragu svetlobe,
vedel bi, da bogovi pobegnili so,
ker ... ker ... ker ... vi jih niste vredni!
Ker vi in vaši bratje ste ubožni,
četudi hodite k večernicam
in žebrate tiste prazne latinske litanije!
Je dovolj, lepoteč moj, ali naj še kaj povem?
- ZIMMER: Pojdiva, pojdiva, tam zunaj čaka naju
veselje in cvetoča narava in razposajena reka,
zrak, nežen od akacij, in visoko zgoraj
zvezdni biseri ...
Pojdiva, dovolj smo se naklepetali tu
na pragu, ki življenje loči od životarjenja.
Mene čaka svež les, ki suši se,
da ga še pred binkoštni začnem skoblati ...
- HÖLDERLIN: Pojdiva, leseni moj gospod,
že komaj čakam, da zaslišim šumenje reke
in vaš skobelnik, ki drsi gor in dol,
ki iz lesa ustvarja ... no, kaj, recimo,
no, mizo, recimo ... a posteljo tudi,
pa nemara tudi krsto?
- ZIMMER: Le tisto delam, kar naročijo mi ljudje.
- HÖLDERLIN: In vam naročijo veliko stvari?
- ZIMMER: Mnogokrat preveč, saj mislijo,
da sem čudodelec in ne rokodelec,
ki v eni noči ...
- HÖLDERLIN: V svetovni noči lahko izdelate omaro,
v katero skril se bo bog ...

19. prizor

Pri Zimmerjevih doma. Hiša s stolpom ob reki Neckar. Hölderlin sam v svoji sobi v stolpu. Soba je okrogla, z dvema oknom s pogledom na reko. Tu se dogaja zadnje poglavje Hölderlinovega življenja, skoraj 40 let! V njem se pojavljajo mizar Zimmer, njegova žena Johanna, hči Marija, kasneje tudi nekdanje Hölderlinove blodnje in literarni junaki: Diotima, Alabanda, sam kot Hiperion ... Konec se zgodi v naročju srečne Grčije.

HÖLDERLIN: Ena, dve, tri, štiri, pet, šest, sedem, osem, devet, deset, enajst, dvanajst ...
To se nikdar ne konča? To ni kvadrat, to je krog!
Pindar učil me je štetja zlogov ...
Oboji, ena, dve, tri ... *smo* ... štiri ... *enega*...pet, šest, sedem,
rodu ... osem, devet...
ljudje, ena, dve ... *in* ... tri ... *bogovi*, štiri, pet, šest ...
Zakaj živim v krogu, zakaj ta soba ni soba?!
Zakaj ne morem meriti korakov,
da njih je ob vsaki steni enako število?
V krogu lahko hodim v nedogled ...
Hodim in nikamor ne pridem ...
Prav zato so me sem zaprli,
da nikamor več ne pridem ... obsodili so me,
da hodim sam za seboj!
V tem stolpu ...

Stopi k oknu, ga odpre.

HÖLDERLIN: Akacije! Akacije moje, sladke, strupene!
Mizar moj, gospod skobelnik, dobrotnik moj!
Zakaj ste me zaprli v ta krog,
da nikjer ni kota, v katerem bi se
srečala poudarjeni in nepoudarjeni zlog!

Vstopi Zimmerjeva hči Marija.

MARIJA: Kmalu bo večerja ... sladko zelje
je pripravila mati ...

- HÖLDERLIN: Sladko zelje za sladke pujse ...
- MARIJA: To je najlepša soba v naši hiši.
Tik nad reko so okna
in melodija rečnega šumota ...
- HÖLDERLIN: Deklica neumna, kaj bi jaz s sobo!
Jaz potrebujem ... Grčijo!
- MARIJA: Pojdiva na sprehod
po travnatem bregu navzdol proti cerkvi ...
- HÖLDERLIN: Da, pojdiva, Marija, pojdiva!
Na Švabsko pojdiva! Ne, raje v Grčijo!
Ti bodi jadro moje barke ...
- MARIJA: Hölderlin, včasih tako čudno govorite,
da bi se vas človek kar ustrašil, a mene že ne boste!
- HÖLDERLIN: Marija, otrok moj blaženi!
Ker ti ne veš, kaj tam doli v Grčiji ...
- MARIJA: Zdaj le pojdiva na večerjo,
potem pa na sprehod.
- HÖLDERLIN: Kaj bi z večerjo, naj mar z zeljem zdravim svoje
srce!
- MARIJA: Pri nas doma vaše zdravje najde tolažbo!
- HÖLDERLIN: Marija, v stolpu sem ujet, v risu, zazidan,
da nikjer ni več ravnih sten in ostrih kotov ...
Tu jezik se mi sam vase zapleta.
- MARIJA: Govorite, kot da učili bi se pri slavicah ...
- ***
- JOHANNA: Ljudje me sprašujejo, kako bomo Mariji našli
ženina ..., če v naši hiši blaznež živi ...

- ZIMMER: Ne meni se za mestne čenče ...
- JOHANNA: Še me sprašujejo, če se nič ne bojimo ...
- ZIMMER: Česa pa naj bi se bali! Ni bolj krotkega in
prijaznega človeka,
kot je ta nesrečnež ..., ki zbolel je ...
Ne ker česa imel bi premalo,
ampak ker imel je vsega v izobilju ...
Bral sem njegov roman o grškem puščavniku ...
To naj bero tisti, ki neumnosti govore ...
- JOHANNA: Pa vseeno, Marija ...
- ZIMMER: Kaj je z Marijo? Prijazna je, usmiljenega srca,
streže mu, mu pospravlja sobo, mu pere srajce ...
- JOHANNA: A gre z njim tudi na sprehod ...
- ZIMMER: In?
- JOHANNA: No, saj veš, marsikaj se lahko zgodi ...
- ZIMMER: Seveda, marsikaj! In ljudje bi si želeli,
da bi se to "marsikaj" zgodilo, mar ne?
- JOHANNA: Mar je narobe, da me skrbi ...
- ZIMMER: Nič ni narobe, Johanna, ampak zaupaj mi,
gospod Hölderlin je popolnoma neškodljiv,
le ljudje se teh nesrečnežev bojijo –
kot da bili bi gobavci.
V resnici pa je bog položil nanje svojo roko ...
- JOHANNA: Ernst, ne govori tako bogokletno ...
- ZIMMER: Bogaboječa ženska si, Johanna,
to že dolgo vem, a kar pravim, ni bogokletno.
Bog se dotaknil je teh ubogih ljudi in njihove duše

postale se občutljive ... nežne ... kot
spomladanske cvetlice ...

ZIMMER: Kaj pa boste s tem? Mar slabo kurimo v vaši sobi?

HÖLDERLIN: Je to smreka ali oreh?

ZIMMER: Javor ... A kaj boste z njim?

HÖLDERLIN: Pisal bom ...

ZIMMER: S temi deščicami?

HÖLDERLIN: Nanje ...

ZIMMER: Mar vam je zmanjkalo papirja?

HÖLDERLIN: Papir sovražim, hudoben je,
k ognju se nagiba in mi grozi, da ...

ZIMMER: Se malo šalite?

HÖLDERLIN: Nič se ne šalim.

ZIMMER: In na lesu, se bodo na lesu obdržali vaši verzi ...

HÖLDERLIN: Življenjske črte ... Vsaka od njih ...
Vsaka življenjskih črt hiti ...
Svet so slike, svetle, okna v ljudeh,
da nebo odzvanja nad planjavo, zeleno
kot oči ... Diotime ... luč in tema ...
iz njiju so večer in gozd in pot,
ki mehko je spanje ...

Srce sveta, oblak teman, zaklenjen
kot ... jaz? Ne, ne ... spet drsijo besede
v pozabo, nekdo vleče jih stran od mene ...
od mene, Scardanellija, ki že celo stoletje pišem ...

- MARIJA: Friedrich
- HÖLDERLIN: Tu ni nobenega ... Friedricha ...
- MARIJA: Friedrich, kaj se je zgodilo?
- HÖLDERLIN: Še nič, a zaman tu iščeš, bitje vilinsko, svojega Friedricha ...
- MARIJA: Take šale mi niso všeč!
Samo strašiš me, Friedrich!
- HÖLDERLIN: Kateri dan je danes?
- MARIJA: Četrtek ...
- ***
- HÖLDERLIN: Zdaj me končno nihče več ne pozna!
Zdaj sem Scardanelli!
Pa tudi Buonarotti!
In če je četrtek ...
Temni dvom biva tudi pod to streho!
Nikamor se mu ne morem umakniti!
Jaz, Scardanelli, ki danes, v četrtek,
24. marca 1671. leta, napisal bom tole pesem:
na plemenit, dišeč les, ki ga je moj mizar
odžagal in pri tem ni potekla niti ena sama
kaplja krvi!
- ***
- HÖLDERLIN: Tole si preberite, gospod moj.
- ZIMMER (*bere*): *Vsaka življenjskih črt hiti po svoje,
kakor steze so in kot gorski lok.
Kar tu smo, tam morda dopolni neki bog.
Z ubranostjo, večnim plačilom in pokojem.*
- HÖLDERLIN: To napisal sem za vas.
Zdaj kupite mi flavto!

Nekoč imel sem flavto,
tam na Švabskem, ob temnem gozdu,
na večer, mati ... Igral sem nanjo,
poljubljal njeno vitko telo ...
Trs ... ki pel je ...
Flavto, da, flavto!
Saj bi si jo kupil sam, a kaj ko ...
ne pustite me niti do trgovine ...

ZIMMER: Saj nimate nobenega denarja.

HÖLDERLIN: Oh, denar! Imel sem ga, veliko!
A kaj, ko so me oropali ...

ZIMMER: Oropali?

HÖLDERLIN: Da, nekdo, ki trdil je, da je moj prijatelj,
polastil se je vsega mojega premoženja ...

ZIMMER: Premoženja?

HÖLDERLIN: Bogastva!

ZIMMER: Bogastva?

HÖLDERLIN: Da, bogastva; vse moje knjige je pokupil,
meni pa ni dal niti beliča ...
A zdaj ne potrebujem bogastva,
zdaj rad bi igral na flavto ...

ZIMMER: Nekaj že stane ... ta flavta ...

HÖLDERLIN: Dajte no, saj doslej vas nisem še ničesar prosil ...
Prodajte eno mizo, pa imate za mojo flavto!
Flavta je, to morate vedeti, gospod mizar,
glasbilo, ki obuja ga človekov dih ...
Čudež se zgodi, ko človekova sapa,
čisto navadna sapa, topla in nemara po česnu
zaudarjajoča,
vdre v to fino glasbilo in ga prebudi ...

In ko se še napol omotično od dolgega spanca
opoteka naokoli, prsti po srebrnih tipkah zaplešejo
sarabando ... in se rodi zvok, ki še – odsotni –
bog zamakne se ob njem!

Moj dobrotnik ste, skoraj oče,
a nekoč sem prevajal neko staro, grško igro,
v kateri sin ubil je očeta, ker vedel ni,
da je njegov oče, in tudi oče ne, da je sin
dvignil meč nad njega ...

ZIMMER: Ne razumem ...

HÖLDERLIN: Tudi onadva nista prav nič razumela ...
dokler je bil še čas ...
A jaz ... imel sem dva očeta ...
Oba umrla sta, prvega ne bi spoznal,
če srečal bi ga na križpotju ...
In zdaj dobil sem še enega očeta ...

Hölderlin igra na flavto.

MARIJA: Tako igra lahko le,

DIOTIMA: *ki odrasel je v rokah bogov.*

ALABANDA: Ni pozabil melodije, ki ovijala nas je,
ko spopadali smo se in krvaveli ...

ZIMMER: Precej poskočna melodija je to ...
Bi se zavrtela, Johanna?

JOHANNA: Nekaj moram pripraviti za pod zob,
ta revež že deset let ni jedel ...

MARIJA: Kako plesala bi z njim,
če zapeljal je flavto
in zdaj zanj nič drugega ne obstaja ...

- ALABANDA: Junak je bil, Hiperion,
ki ljubezen znal staniti je v mečevo rezilo!
Vsi so mu sledili, Grki in bojvniki ...
- ZIMMER: Že dvajset let živi pri meni,
stolp spremenil je v svetišče,
še postelje ne morem postaviti vanj!
- JOHANNA: Ubog je ta človek,
ker nihče ne potrebuje njegovega bogastva.
- DIOTIMA: Kdor enkrat začutil je, kako bje njegovo srce ...
- MARIJA: Ta imel je blagoslovljene dlani ...
- ALABANDA: Hiperion, prebudi se,
Grčija naju čaka, kliče!

Hölderlin kar igra in igra na flavto.

- DIOTIMA: Zdaj najinih časov ni več, puščavnik moj!
Zdaj bogovi odšli so, nad Grčijo
le sonce neusmiljeno žari,
pripeka, suši prst in oljke spreminja v zublje.
- ALABANDA: Vem, Hiperion, vem, kako se ti je godilo,
ko v ognjenem žrelu Etne kot ptič feniks
iskal si svojo novo podobo!
A to, kar zdaj pred menoj sedi in piska na piščalko,
ni Hiperion niti njegova senca, morda le še pepel!
- HIPERION: Roman končal sem z besedami:
"Prihodnjič več!"
Prijetelji, danes še ni prihodnjič,
in tudi jutri ne bo, kaj šele pojutrišnjem.
Naslednje leto, mogoče?
Spomladi ali jeseni? Ne verjamem!
- ALABANDA: Samo da znova slišim tvoj glas, Hiperion!
Doli v pristanu čaka naju urni brod ...

- HÖLDERLIN: Marija, Marija, boš ti najino jadro?
- DIOTIMA: Kako se je lahko to prelepo bitje spremenilo
v gobcača, da vsi bi se mu smejali,
ko stopil bi pred svoje nekdanje tovariše!
- ZIMMER: Naj vas tam na jugu flavta spominja na nas!
- JOHANNA: In vaša soba ostala bo vedno ... vaša,
če vrnilo se boste v Tübingen,
sèm k reki Neckar, o kateri napisali ste
prelepo pesem, vrata stolpa bodo vedno odprta!
- MARIJA: Nisem tvoje jadro, Friedrich,
četudi marsikateri mladenič želel bi si te sreče!
- HÖLDERLIN: Marija, oprosti mi, ne znam, ne morem reči ti ...
da postarala si se v senci moje bolezni ...
Zakaj me nisi pahnila skozi okno,
da padel bi v spokojno reko,
in pripeljala v hišo mladeniča,
ki za ljubezen ne bi potreboval besed!
Pallaksch! Pallaksch! Vam, vsem vam,
ne naklonim več ene same besede!
Štirideset let sem prebil v stolpu,
ki zalivali so ga mili vali blažene reke ...
Nič več! *Pallaksch! Pallaksch!*
- ALABANDA: Dovolj! Preveč! Hiperion!
Brod naju čaka, jadra so napeta,
veter naklonjen ... Pojdimo!
Tu ničesar več ne bomo našli!
Diotima, pojdimo!
Grčija nas čaka!

Epilog
Grčija, končno!

Hiperion, Alabanda, Diotima. Nekje ob obali Egejskega morja. Na enem od premnogh grških otokov. Večeri se. Veter pihlja, zrak je nabit z avgustovskimi vonji in zvoki. V cipresah grlice, v krošnjah oljk srebrni plodovi.

DIOTIMA: Zdaj znova smo doma ...

ALABANDA: K ognjišču sreče in miru smo prisedli ...

DIOTIMA: Grški večer nikdar ni napoved zatona svetlobe ...
Kot to je v severnih deželah ...
Obet jutranje luči počiva v tem zlatem mraku ...

ALABANDA: Noč na Grškem ni za spanje ...
Kdo le mogel bi spati ob teh obalah?!

HIPERION: Tam čez temní Patmos ...
V jami Janez napisal je *Razodetje* ...
Strah ga je bilo Boga, zato je pisal o uničenju.

DIOTIMA: Govoril si o tem, da bogovi se bodo vrnili ...

ALABANDA: Grški bogovi, in s to mislijo spodbujal si nas v boju ...

HIPERION: *Nihče pa sam ne dojame boga ...*
Verjel sem, da mi vsi, združeni
v družino pričakujočih,
dočakamo jutro, ko vrnejo se naši očetje ...

DIOTIMA: Grška svetloba me je utrudila ...
Vonji so me opili, zrak umil mojo kožo ...
A ti, moj pesnik?
Štirideset let preživel si v stolpu ...
zazidan, odrešen ljudi ...
Zato, Hiperion, ne govori mi o ljubezni ...
Si mar pozabil?
Da bila sem vsako noč pod tvojim oknom ...

- HIPERION: Stolp bil je moja trdnjava,
tam živel sem kot izbranec, kralj in cesar ...
Nihče mi ni ukazoval, nihče od mene terjal ...
Četudi k meni so hodili, trkali na vrata,
vdirali v mojo posteljo, ki hoteli so se
hvaliti z mano ... a tebe, Diotima ...
ni bilo ...
Le Neckar šumel je in ... spiral
mojo bolezen ...
- DIOTIMA: Štirideset let preživel si v stolpu ...
zazidan, odrešen ljudi ...
Zato, Hiperion, ne govori mi o ljubezni ...
Si mar pozabil?
Da bila sem vsako noč pod tvojim oknom ...
- HIPERION: Pozaba je hotena bolezen,
a jaz zdaj sem zdrav in močan,
razklenil sem stene stolpa
in zunaj bil je svet, ki ni potreboval ... pesmi!
pred menoj pa neizmerno morje ...
Brez obetov, brez presenečenj ...
Ladje nikjer, jadra še vsa v nitih!
- ALABANDA: Jaz zgradil sem najino ladjo, da zaploveva na jug.
Zdaj Grčija je svobodna, četudi le miza,
na katero položimo darove za prihajajoče ...
- HIPERION: Za vračajoče se!
- DIOTIMA: In vsi ti beli templji, stebri med
zemljo in nebom, bodo mar oživali,
ko vrnejo se naši starši?
- HIPERION: Zdaj sami smo si starši, Diotioma ...
- ALABANDA: Torej mora sin storiti me za očeta!
- DIOTIMA: Utrujeni bojevniki želijo si družinskega miru ...

- HIPERION: Prijetno kramljamo, to celo pesniku prija,
saj ritem njegovega govora je razpuščen ...
le petje grlic spominja ga na trdo delo –
klesanje verzov!
- DIOTIMA: Ta vonj! Med pretaka se skozi zrak,
morje daruje sol olivam ...
- ALABANDA: Sladki janež!
- HIPERION: In žganje, ki z vodo se pobeli ...
- DIOTIMA: Poglejta, tam daleč ...
- HIPERION: Patmos je že skoraj potemnel ...
Črn, kot napoved apokalipse ...
- ALABANDA: Stopimo v krčmo ...
Spijmo kozarec in kakšno školjko posrkajmo ...
- DIOTIMA: Jaz raje bi sadje ...
- HIPERION: Jaz pa ... kaj vem ... v mraku sedel bi,
dokler trajala bo ta večna lepota,
ki navdihnila je človeka,
da verjel je, da sam je ni mogel ustvariti ...

Hiperion začne igrati na flavto.

- DIOTIMA (*Alabandi*): Bojim se, da večno čakal bo,
da obišče ga njegov prijatelj ...
Scardanelli, ali kako mu je že ime ...